

listy

Ročník 16 / Cena 20 Kč

10

2 0 0 9

Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Košický zlatý poklad sa ligoce v Prahe ■ Jarmila Wankeová

Rozhovor so slovenským kardiológom Fedorom Šimkom ■ Mirjana Šišoláková

Spisovateľ Ladislav Ťažký sa dožil 85 rokov ■ Anton Blaha **Právna poradňa** ■ Marta Očovská

Slovensko na veľtrhu v Brne ■ Jozef Gáfrik **Vrcholy novej sezóny v SND** ■ Mirjana Šišoláková

Elegancia a extravagancia – seriál o móde ■ Irena Jesenská

Súčasná bratislavská architektúra ■ Marián Babic

Modrá stránka KSK

Životné osudy fyzika Dionýza Ilkoviča ■ Jozef Leikert

Bryndza – naše biele zlato ■ Bianka Stuppacherová

Klubové listy ■ príloha časopisu LISTY

KLUB SLOVENSKEJ KULTÚRY

si vás dovoľuje pozvať na

VALNÉ ZHROMAŽDENIE KLUBU SLOVENSKEJ KULTÚRY

Piatok 18. 12. 2009 od 17.00

Spoločenská sála a kaviareň | Dom národnostných menšín | Vocelova 602/3, Praha 2

Valné zhromaždenie KSK je spojené s vianočným večierkom členov KSK

Tešíme sa na vašu účasť

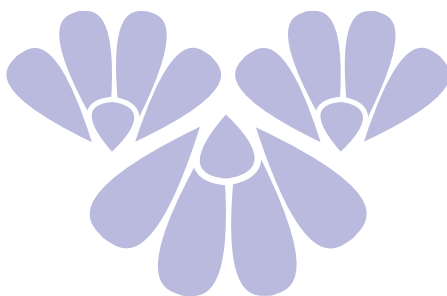
Valné zhromaždenie členov KSK sa koná vďaka podpore
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Úrad pre Slovákov
žijúcich v zahraničí

Príhovor

Vážení členovia Klubu slovenskej kultúry,

blíži sa koniec roku 2009. V apríli tohto roku sme sa zišli na valnom zhromaždení v pražskom Dome národnostných menšín, aby sme prerokovali aktuálne záležitosti a zvolili novú radu klubu spoločne s revíznou komisiou. Rada KSK pripravila aprílové valné zhromaždenie so zmyslom pre zodpovednosť a prítomných členov zoznámila s vtedajšou situáciou, v ktorej sa klub nachádzal. Problém spočíval opäť vo vydávaní časopisu *Listy*, tentoraz v ich agende za prvý polrok 2004. Za problém zodpovedala Rada KSK zvolená v novembri 2003, ktorá prevzala celú agendu aj so záväzkami z predchádzajúceho volebného obdobia. O tomto neblahom dedičstve i snahe o jeho odstránenie v rokoch 2004 – 2005 a následkoch pre dnešok rokovalo naše valné zhromaždenie v apríli.

Na základe rokovania – a záverov, ktoré boli publikované v *Listoch Slovákov a Čechov* – sa pripravené voľby do orgánov Klubu slovenskej kultúry napokon neuskutočnili. Boli odročené na koniec roka 2009, dokedy mala Rada KSK vyriešiť hospodársku situáciu klubu a na novom valnom zhromaždení o tom členov informovať.

V súčasnosti je situácia KSK uspokojivo vyriešená. Rada KSK podá podrobnú správu o konečnom výsledku vynaloženého úsilia na Valnom zhromaždení KSK 18. decembra 2009 v Dome národnostných menšín na Vcelovej ulici, Praha 2.

Rada KSK súčasne pripravuje nové voľby do orgánov klubu, preto sa s prosbou o aktívnu

účasť obraciame na vás aj v tomto úvodníku. Ak poznáte vhodných kandidátov do rady, revíznej komisie a jednotlivých sekcií, prosíme, aby ste nám návrhy kandidátov poslali písomne. Naša poštová adresa je: KSK, Vcelova 3, 120 00 Praha 2.

Klub slovenskej kultúry má naďalej svoje priestory v Dome národnostných menšín. Tam sa uskutočňujú aj niektoré programy, ktoré navštevujú i zástupcovia ďalších národnostných menšín. Členom klubu je k dispozícii knižnica so slovenskými knihami a časopismi.

Čo najsrdečnejšie vás pozývame na Valné zhromaždenie KSK, ktoré sa uskutoční 18. decembra 2009 od 17. hodiny v spoločenskej sále Domu národnostných menšín.

Bude nám cťou, ak v priebehu novembra a decembra navštívite niektorý z programov klubu, prípadne aj programy iných národnostných menšín. Podrobné informácie nájdete na internetovej adrese www.dnm-praha.eu

Na týchto stránkach ako aj na adrese www.klubsk.net, nájdete takisto program valného zhromaždenia.

Tešíme sa na vašu účasť a ďalšie kontakty.

Za Radu Klubu slovenskej kultúry

.....
Helena Nosková,
predsedníčka

obsah

Modrá stránka KSK	4
Rozhovor s lekárom Fedorom Šimkom .... Mirjana Šišoláková	6
Košický poklad dorazil do Prahy	8
Jarmila Wankeová	
Boj proti rakovine – Listy na dobročinnéj akcii	10
Eva Wankeová	
Portrét fyzika Dionýza Ilkoviča	11
Jozef Leikert	
Spisovateľ Ladislav Ťažký o živote	12
Anton Blaha	
Čo prinesie nová sezóna SND	14
Mirjana Šišoláková	
Móda: elegancia a extravagancia	16
Irena Jesenská	
Bryndza je slovenské zlato	19
Bianka Stuppacherová	
Bratislava rastie do krásy	20
Marián Babic	
Slovensko partnerom veľtrhu v Brne	22
Jozef Gáfrík	
Právna poradňa Marty Očovskej.....	23
Program Slovenského inštitútu	24
Klubové listy – príloha časopisu <i>Listy</i>	

listy

LISTY Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva *Klub slovenskej kultúry* v spolupráci so *Slovensko-českou spoločnosťou a s DOMUS SM v ČR*. Sídlo redakcie: Vcelova 3, 120 00 Praha 2. ■ **Šéfredaktor:** PhDr. Radovan Čaplovič, tel.: 724 025 170 ■ **Redakcia:** PhDr. Jozef Gáfrík ■ **Redakčný kruh:** | Mgr. Martin Guzi | Prof. PhDr. Jozef Leikert, PhD. | PhDr. Slavomír Michálek, CSc. | PhDr. Helena Nosková, CSc. ■ **e-mail:** listy.ksk@seznam.cz, rcaplovic@gmail.com ■ Rozširuje Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. ■ Časopis *Listy* si môžete prečítať aj na webových stránkach: www.klubsk.net ■ **LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR a ÚSZZ** ■ **Jazyková úprava:** Mgr. Eva Wankeová ■ **Grafická úprava:** Jitka Krajdlová ■ **tlač:** TIGR, spol. s r.o. ■ Registrácia vydavateľa časopisu LISTY – Klubu slovenskej kultúry: MK ČR 6584 ■ ISSN 1213 – 0249 ■ Cena za jeden výtlačok je 20 Kč | Cena dvojčísľa je 38 Kč | Ročné predplatné 240 Kč prijíma KSK na adrese redakcie ■ Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú ■ Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia KSK ■ **Foto na obálke:** Iveta Demianová (*Krása modranských vinohradov*)

Po stopách slovenských osobností v Kovačici

Obsahom dvojdnovej návštevy Srbska, ktorú 9. – 10. októbra absolvoval podpredseda slovenskej vlády Dušan Čaplovič, bol nielen rozhovor so srbským partnerom Božidarom Deličom o integrácii Srbska do Európskej únie a spolupráci vo vede a výskume, ale aj *stretnutia so slovenskými krajanmi z mestečka Kovačica.*

Tato oblasť južného Banátu organizátori cesty nevybrali náhodne, slovenský politik sa tu zúčastnil na slávnostnom odhalení busty hneď dvoch tamojších významných činiteľov.

Prvý z nich, evanjelický farár Ján Čaplovič (1876 – 1925, starý otec Dušana Čaploviča, pozn. red.) sa stal známym vďaka odvahe, ktorú prejavil v tzv. kovačickom procese (1907 – 1908), kedy sa postavil proti prenikaniu maďarských evanjelických bohoslužieb do slovenského duchovného prostredia. To malo za následok jeho odvolanie a cirkevný proces.

Povedané krátko a jasne, cirkevná vrchnosť, ktorú predstavoval biskup Gustáv Scholtz, porušila cirkevnú ústavu a zástupcom kovačického zboru, tvoreného výlučne Slovákmi, nariadila v ich kostole slúžiť raz do mesiaca bohoslužby v maďarčine. Kon-

vent s tým zásadne nesúhlasil, Kovačičania sa totiž právom obávali, že po čase príde aj k maďarizácii školstva a celkovej strate slovenskej identity, ako tomu nasvedčovali predchádzajúce skúsenosti z Uhorska. Odvolávanie sa na cirkevnú ústavu však nepomáhalo. Veriaci preto prešli k činom. Najprv hlasným spevom maďarské bohoslužby znemožnili odslúžiť, druhý mesiac však už uhorskí žandári slovenských veriacich s použitím bodákov z kostola vyhnali a pozatýkali. Súdne ťahanice, ktoré vzbudili medzinárodný ohlas, trvali dva roky, z 96 obvinených nakoniec súd oslobodil len 56 osôb...

Súčasne sa konal aj cirkevný proces proti farárovi Jánovi Čaplovičovi, zámerne preťahovaný až tri roky, kedy sa konečne mohol vrátiť do úradu.

Život druhej významnej osobnosti, ktorej bustu odhalili v októbri, kovačického rodáka dr. Jána Bulíka (1897 – 1942), je spojený s krajanským hnutím a aktívnym bojom proti fašizmu. Tento spoluzakladateľ a prvý predseda Matice slovenskej v Juhoslávii prispel k rozvoju slovenského školstva i kultúry a ako advokát sa zasadzoval za práva slovenských rodákov. Od polovice 30. rokov minulého storočia sa politicky angažoval v sociálnodemokratickej strane. Počas

II. svetovej vojny udržiaval styky so zahraničným odbojom a pomáhal utečencom. Jeho osud spečatila okupácia Juhoslávie, kedy ho zatkli a odviekli do koncentračného tábora v Mauthausene. V povedomí ľudí zostáva aj vďaka uliciam v Kovačici a Bratislave, ktoré nesú jeho meno. Posmrtno mu udelili Rád Slovenského národného povstania, Československý vojnový kríž a Masarykov rád.

Vicepremiér navštívil okrem toho aj rodny dom najvýznamnejšieho kovačického naivného maliara Martina Jonáša (1924 – 1996). Vďaka finančnej pomoci Slovenskej republiky budovu v blízkej budúcnosti pretvorí možno na galériu naivného umenia. Slovenského politika nadchlo aj nové kovačické rekreačné a športové centrum.

Počas slávnostného zasadania miestnej samosprávy Dušanovi Čaplovičovi udelili čestné občianstvo mesta ako prvej zahraničnej osobnosti v histórii vôbec. Na otázku novinárov, s akými pocitmi prevzal ocenenie, odpovedal, že ho nepovažuje len za poctu štátnikovi. Ide hlavne o ocenenie jeho predkov, ktorí žili v Srbsku a vždy stáli na strane demokracie, bojovali proti maďarizácii a fašizmu. (ew)

.....
Snímky: archív autora

Zaostrené na literatúru

■ Jarmila Wankeová

Akcií, na ktorých by sme v Prahe mohli vis à vis spoznávať súčasných slovenských básnikov a prozaikov, je poskromne (situáciu v iných českých mestách nepoznám). Tým viac poteší, ak skraja jesene avizujú dvaja Slováci žijúci v Prahe nový cyklus stretnutí so slovenskými spisovateľmi v Literárnej kaviarni na Ľetovskej ulici na Starom Meste pražskom. Tými dvoma protagonistami sú Boris Kršňák a Robert Gál – a Literárna kaviareň v Ľetovskej ulici je adresa, ktorá nesklame.

Doteraz som síce nepochytila, o čom v kúdoch dymu diskutujú dosť snobsky vyzerajúci výtvarní umelci v hornej časti kaviarne, ale len čo sa skupinka, ktorá sem prišla za istým cieľom – totiž diskutovať o literatúre – odobrala do pivničných priestorov, vždy to stálo za to. Pred dvomi rokmi tam v sérii literárnych večerov slovakista Martin Hudyňač uviedol okrem iného Etelu Farkašovú, Janu Juráňovú, Svetlanu Žuchovú, Dušana Šimka a Viliama Klimáčka; teraz cyklus otvorili básnici Martin Solotruk, Peter Šulej a Michal Habaj; druhý večer, začiatkom októbra, sa nám predstavil prozaik Máriaus Kopcsay. Na tomto večeri som bola prítomná, preto si dovoľm sprostredkovať pár dojmov.

Štyridsiatnik Máriaus Kopcsay nie je českým čitateľom neznámy. Jeho kniha „Stratené roky“ vyšla aj po česky v nakladateľstve Kniha Zlín. Teraz priniesol do Prahy novú knihu „Mystifikátor“, z ktorej čítal ukážky. Akokoľvek civilne, nevtieravo, ba mohli by sme povedať až nenápadne pôsobí autor pri prvom stretnutí, len čo začne čítať svoje texty, exceluje.

Tematicky kotví kniha „Mystifikátor“ v súčasnosti. Sledujeme situácie, v ktorých vystupujú postavy a postavičky, ktoré sú nám povedomé aspoň štýlom podania, čiže spisovateľským rukopisom. Činorodí jedinci nemusia nutne „na-

páchať“ najviac činorodých skutkov, ba naopak, ich činy, podané spisovateľom často v skarikovanej podobe, nás nútia myslieť si o nich svoje. Nehovoriac o tom, že autor je veľmi vtipný a náš (teda aspoň môj) smiech bol veľmi spontánny. Na druhej strane to, čo sa príhodi smoliarom alebo takým jedincom, ktorí jednoducho nemajú ustlaté na ružiaci, nás nútí pýtať sa: **Naozaj takto žijeme?** Ale aj: **Ako možno vyžiliť zo zdanlivo neprajných chvíľ aspoň akú-takú esenciu smiechu, zábavy, zamyslenia?** Cením si na tomto spisovateľovi aj to, že – na rozdiel od iných autorov mladšej generácie – sa neuchyľuje k oplzlostiam a nevyžíva sa ani v odvážnych erotických scénach, je skrátka decentný.

Máriaus Kopcsay v Literárnej kaviarni na Ľetovskej ulici nenudil. Na dôvazok jeden z prítomných priateľov v obecenstve o ňom prezradil, že je aj muzikant a že hrával v ich kapele na piano. Niežeby sa Máriaus priam dral do toho zahrať nám, ale keď ho už vyzvali, zahral, a na slušnej hudobnej úrovni. Nestačila som sa čudovať, koľko rovesníkov či spriaznených duší má Máriaus Kopcsay v Prahe. Alebo to bolo dielo Mystifikátora?

.....
■ **Autorka je novinárka a naša stála dopisovateľka**

Snímka: Boris Kršňák

Slovensko v českom éteri

Aj tento rok pripravil Český rozhlas 3 – stanice Vltava na prvý novembrový týždeň „Dni slovenskej kultúry“. K slovu sa dostanú poprední slovenskí prozaici, básnici, literárni a filmoví kritici. Okrem toho zaznie aj hudba slovenských skladateľov a interpretov. I keď relácie odznejú v slovenčine aj v češtine, majme na pamäti, že Český rozhlas oslovuje predovšetkým domáce poslucháčstvo a s ne-núteným prijímaním slovenčiny už celkom nemožno rátať. Treba však hodnotiť ako zásluhný čin, že Český rozhlas približuje týmto spôsobom tvorbu zo Slovenska. A čo zaradila dramaturgia Vltavy do slovenského týždňa? Prinášame výber programov (najmä slovesného charakteru), ako nám ho poskytla dramaturgička stanice Vltava Jarmila Konrádová:

Pondelok 2. 11.

■ 10.00 (a potom i ďalšie dni v tom istom čase)
Písané kurzívou

Etela Farkašová: Provizórnosť našich dní
Z knihy „Study o bolesti a iné eseje“.

Osudy

Pavol Branko

Rozhlasové spomienky filmového kritika, publicistu a prekladateľa.

Rudolf Sloboda: Rubato

Čítanie na pokračovanie z románu slovenského prozaika. Preklad Tereza Boučková.

■ 23.00 Stránky na dobrú noc

Ivan Kadlecík: Kontakty

Štvrtok 5. 11.

■ 16.00 Moderná poviedka

Braňo Hocheľ: Prípady panej Katky

Piatok 6. 11.

■ 16.00 Fonogramy

Návraty po stopách zvuku. Ako sa bude hovoriť o 50 rokoch? Vývoj česko-slovenských vzťahov cez prizmu jazyka.

■ 20.00 Piatkový večer

Fenomén outsider

Trojportrét slovenských spisovateľov strednej generácie.

Ivan Kadlecík, Stanislav Rakús a Pavel Vilikovský sa predstavujú navzájom.

Sobota 7. 11.

Svet poézie

Erik Ondrejčíka: Päť dokonalostí

Hudobno-poetický cyklus slovenského básnika a geodeta narodeného roku 1964. Dielo „Päť dokonalostí a iné básne“ vzniklo v roku 2008 pri príležitosti výstavy výtvarníka Fera Guldana v New Yorku v centre krajanského diania, 110 rokov starej Českej národnej hale na Manhattane.

(jw)

Michal Habaj a Peter Šulej v pražskom literárnom salóne

program Klubu slovenskej kultúry na september – december 2009

Správy a oznamy

Upozornenie!

Väčšina programov Klubu slovenskej kultúry sa koná v priestoroch Domu národnostných menšín vo Vocolovej 602/3, Praha 2 (v blízkosti zástavky metra C – I. P. Pavlova, ale aj v blízkosti zástavky metra A – Náměstí Míru). Funguje tu aj knižnica slovenskej literatúry. Návštevné hodiny v priestoroch DNM sú po telefonickej, resp. mailovej dohode s PhDr. Helenou Noskovou, CSc. (+420 603 824 370; noskova@usd.cas.cz) a s PhDr. Radovanom Čaplovičom (+420 724 025 170; rcaplovic@gmail.com).

Členský príspevok na rok 2009 zostáva nezmenený: 100 Kč pre študentov a dôchodcov, 200 Kč pre ostatných členov.

Zložku nájdete v poslednom minuloročnom čísle časopisu LISTY 12/2008. Príspevok budete môcť uhradiť aj v hotovosti v priestoroch Domu národnostných menšín vo Vocolovej 602/3, Praha 2, najlepšie po telefonickej dohode. Platíť môžete tiež prevodom na náš účet v Komerčnej banke, Spálená 51, Praha 1, č. účtu: 34834-011/0100.

Ďakujeme všetkým, ktorí už zaplatili a osobitné poďakovanie patrí Vám, ktorí ste uhradili vyššiu čiastku, ako je stanovený členský príspevok.

Tešíme sa na stretnutia s vami na klubových programoch.

Rada Klubu slovenskej kultúry

Rada KSK si dovoľuje požiadať členov KSK, ktorí majú záujem byť nápomocný Klubu slovenskej kultúry v odborných záležitostiach, nech nám dajú vedieť – telefonicky na telefónne čísla Klubu slovenskej kultúry, resp. osobne v dohodnutých hodinách. Vopred ďakujeme.

Naša programová ponuka

september – december
v čase 17.00 – 18.30

Zasadacia miestnosť
Dom národnostných menšín
Vocolova 3, Praha 2

BEZPLATNÁ PRÁVNÁ PORADŇA v otázkach bytovej problematiky a privatizácie bytového fondu (v oblasti prevodov bytov do vlastníctva)

Raz do mesiaca ju po telefonickom dohodnutí poskytuje členka KSK – JUDr. Marta Očovská pre členov KSK. Prineste si so sebou doklady týkajúce sa vašej problematiky. **Pre veľký záujem vás prosíme, aby ste sa objednávali dopredu na telefónne čísla KSK, t. j. 221 419 822 alebo 724 025 170.**

Štvrtok 27. 8. – Pondelok 28. 9.

Výstavná sála

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

SLOVENSKE NÁRODNÉ POVSTANIE A ÚČASŤ ČECHOV

Dokumentárna výstava

Dokumentárna výstava, ktorá sa koná pri príležitosti jubilejného 65. výročia SNP a v rámci Slovenských dní v ČR. Pripravili: SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLEČNOST a Múzeum SNP v Banskej Bystrici v spolupráci s KSK, DOMUS SM v ČR, HÚ AV ČR a SI. Nad výstavou prevzali záštitu podpredseda vlády ČR a minister zahraničných vecí ČR Jan Kohout a podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušan Čaplovič. Výstava pre veľký záujem potrvá do 28. 9. 2009. Vstup voľný.

Štvrtok 24. 9., o 9.00 a o 10.30

Spoločenská sála

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

DOBRODRUŽSTVO PRINCA SVETOMILA

Dve predstavenia pre deti. Pripravili *Divadlo Piškot* a KSK. Hrajú: Miriam Pešková a Petr Pešek. Vstup voľný.

Streda 30. 9. o 17.00

Krajská vedecká knižnica v Liberci

Rumjancevova 1362/1, Liberec

SLOVENSKE NÁRODNÉ POVSTANIE A ÚČASŤ ČECHOV

Dokumentárna výstava

Vernisáž dokumentárnej výstavy, ktorá sa koná pri príležitosti jubilejného 65. výročia SNP a v rámci Slovenských dní v ČR. Pripravili: SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLEČNOST a Múzeum SNP v Banskej Bystrici v spolupráci s KSK, DOMUS SM v ČR, HÚ AV ČR a Krajskou vedeckou knižnicou v Liberci. **Výstava potrvá do 6. 11. 2009.** Vstup voľný.

Štvrtok 1. 10. o 16.00

Zasadacia miestnosť

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

SEMINÁR PRE UČITEĽOV A ŠTUDENTOV

Ďalšie zo stretnutí pedagógov a študentov pri príležitosti príprav 6. ročníka pražskej stredoškolskej konferencie.

Pondelok 12. 10. o 18.00

Regionálna knižnica Teplice

Lipová 13., Teplice

LITERÁRNA JESEŇ:

SLOVENSKE CESTY K SLOBODE DOMINIKA TATARKU – výstava

ELENA MAROTHY ŠOLTÉSOVÁ – k výro-

čiu Živeny – JIŘÍ MAHEN

Vernisáž výstavy spojená s bohatým kultúrnym programom, s literárnym pásmom a s video-projekciou. Pripravili: KSK, DOMUS SM v ČR, SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLEČNOST, SNLM SNK v Martine v spolupráci s Regionálnou Obcou Slovákov ČR a Regionálnou knižnicou v Tepliciach. Programy sa uskutočnia v rámci **MESIACA ČESKO-SLOVENSKEJ KULTÚRNEJ VZÁJOMNOSTI V TEPLICIACH.** Výstava potrvá do 10. 11. 2009. Podrobnejšie informácie na internetových stránkach: www.knihovna-teplice.cz. Vstup voľný.

Piatok 16. 10., od 17.00

Spoločenská sála – literárne pásmo, filmová projekcia

Výstavná sála – vernisáž výstavy

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

IVAN KRASKO – život a dielo

Vernisáž výstavy spojená s literárnym pásmom a s premietnutím filmu **VEČER IVANA KRASKA** s riaditeľom SNLM SNK v Martine PhDr. Jozefom Beňovským. Moderuje: PhDr. Helena Nosková, CSc. Výstavu spojenú s programom pripravili: KSK, DOMUS SM v ČR, SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLEČNOST v spolupráci so SNLM SNK v Martine. Výstava potrvá do 30. 10. 2009. Vstup voľný.

Streda 21. 10., o 9.00 a o 10.30

Spoločenská sála, Dom národnostných menšín
Vocolova 3, Praha 2

O PRINCEZNE A POPLETOVI (POLEPETKO)

Dve predstavenia pre deti. Česko-slovenská rozprávka „O princezne a popletovi“. Pripravili *Divadlo Piškot* a KSK. Autor: Peter Stoličný. Hrajú: Miriam Pešková a Petr Pešek. Vstup voľný.

Sobota 24. 10. o 19.00

Divadlo U Hasičů

Římská 2135/45, Praha 2

FOLKLÓR BEZ HRANÍČ

Udelenie ceny zasl. umelca Jaroslava Ševčíka

V poradí XVII. ročník tradičného programu **Folklór bez hraníc** prezentujúceho a dokumentujúceho slovenskú a českú vzájomnosť. Akcia sa koná pri príležitosti vzniku Československa v Mesiaci českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti. Program pripravili SZ Limbora, KSK, Et-nica, DOMUS SM v ČR a ďalší. Účinkujú: Limbora, Limborka, Malá Limborka a hostia.

Utorok 10. 11. o 15.00

Zasadacia miestnosť

Dom národnostných menšín

Vocolova 3, Praha 2

SEMINÁR PRE UČITEĽOV A ŠTUDENTOV
Ďalšie zo stretnutí pedagógov a študentov pri príležitosti príprav 6. ročníka pražskej stredoškolskej konferencie.

Štvrtok 19. 11. o 15.00

Zasadacia miestnosť, resp. miestnosť KSK
Dom národnostných menšín
Vocelova 3, Praha 2

VÝTVARNE PRACOVAŤ S DEŤMI

Výtvarné štvrtky pre deti, pod vedením výtvarníčky Zuzany Štancelovej, členky KSK. Tentoraz s vianočnou tematikou, s cieľom nakresliť darčeky pre rodičov. Vstup voľný.

Štvrtok 23. 11., o 9.00 a o 10.30

Spoločenská sála, Dom národnostných menšín
Vocelova 3, Praha 2

AKO SA ZACHRAŇUJE ZEM

Ekologická klauniáda pre deti materských škôl a pre deti 1. stupňa základných škôl. Vyštnúpenie hercov M. Peškovej a P. Peška z divadla Piškot. Autorka naučného programu – inscenačného programu je Miriam Pešková. Inscenácia získala v roku 2001 cenu Henryho Forda, udelovanú najlepším projektom v oblasti ochrany životného prostredia a zachrany kultúrnych pamiatok. Pripravil KSK v spolupráci s divadlom Piškot. Vstup voľný.

Pondelok 23. 11. o 18.00

Modrá sála, Slovenský inštitút
Jilská 16, Praha 1

NOVEMBER '89. Medzník vo vývoji slovenskej spoločnosti a jeho medzinárodný kontext

Prezentáciu a slávnostný krst publikácie „NOVEMBER '89. Medzník vo vývoji slovenskej spoločnosti a jeho medzinárodný kontext“ za osobnej účasti jej autorov z HÚ SAV Bratislava: M. Zemka, J. Žatkuliaka a M. Londáka a riaditeľa HÚ SAV S. Michálka. Moderuje: Boris Kršňák. Pripravili: SLOVENSKO-ČESKÁ SPOLEČNOST, HÚ SAV Bratislava, SI, KSK a DOMUS SM v ČR. Vstup voľný.

Utorok 24. 11. v čase 8.00 – 17.00

Magistrát hlavného mesta Prahy
Nová radnica, Mariánske nám. 2, Praha 1
TOLERANCE A MULTIKULTURNÍ SPOLEČNOST – 9. SETKÁNÍ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN

Mezinárodná konferencia **Multikultúrny dialóg** poriadaná hl. m. Praha v rámci 9. stretnutia národnostných menšín.

Štvrtok 3. 12., o 9.00 a o 10.30

Spoločenská sála, Dom národnostných menšín
Vocelova 3, Praha 2

MRÁZIK

Detské bábkové predstavenie na motívy známej ruskej rozprávky v podaní divadla Piškot a v spolupráci v KSK. Hrajú: Miriam Pešková a Petr Pešek. Vstup voľný.

Piatok 11. 12. v čase 10.00 – 14.00

Spoločenská sála a Kaviareň

Dom národnostných menšín
Vocelova 3, Praha 2

DVA V JEDNOM. ČESKÝ A SLOVENSKÝ NÁROD V ČESKOSLOVENSKU

6. ročník študentskej konferencie pražskej i mimopražskej stredoškolskej mládeže. V rámci konferencie budú vyhodnotené najlepšie príspevky študentov. Konferencia je okrem vyhlásenia víťazov spojená s kultúrnym programom. Pripravil KSK, DOMUS SM v ČR a SČS s podporou ÚSZZ SR, MHMP a MK ČR. Vstup voľný.

Sobota 12. 12. v čase 9.00 – 13.00

Praha

PO SLOVENSKÝCH STOPÁCH PRAHOU

Záver 6. ročníka konferencie stredoškolskej mládeže. Exkurzia po pamätných miestach slovenskej histórie, česko-slovenských vzťahov a dejín národnostných menšín v Prahe.

Pondelok 14. 12. o 8.30

Městská knihovna Most

SLOVENSKÁ MENŠINA V ČESKOSLOVENSKU V ROKOCH 1918 – 1989

Prednáška PhDr. Heleny Noskovej, CSc., predsedníčky Klubu slovenskej kultúry v Prahe spojená s besedou, na tému „Slovenská menšina v Československu v rokoch 1918 – 1989“ pre študentov stredných škôl. Pripravili: KSK, DOMUS SM v ČR v spolupráci s Mestskou knižnicou v Moste.

Pondelok 14. 12. o 10.00

Městská knihovna Most

ŽIDIA V ČESKOSLOVENSKU V ROKOCH 1918 – 1989

Prednáška PhDr. Heleny Noskovej, CSc., predsedníčky Klubu slovenskej kultúry v Prahe spojená s besedou, na tému „Židia v Československu v rokoch 1918 – 1989“ pre študentov stredných škôl. Pripravili: KSK, DOMUS SM v ČR v spolupráci s Mestskou knižnicou v Moste.

Streda 16. 12. o 9.00 a o 10.30

Spoločenská sála, Dom národnostných menšín
Vocelova 3, Praha 2

POĎTE S NAMI DO ROZPRÁVKY

Cyklický výchovno-dramatický program pre najmenších žiakov pražských škôl o slovenčine a jednej rozprávke krajiny. Program nadväzuje na tradičný program KSK – **S básničkami a pesničkami do rozprávky poďte s nami a Rozprávajme si rozprávku** a je spojený aj s adventným časom a vianočnými koledami. Účinkujú Viera Kučerová a Martin Matejka. Program pripravili KSK. Vstup voľný.

Štvrtok 17. 12. o 9.00 a o 10.30

Spoločenská sála, Dom národnostných menšín
Vocelova 3, Praha 2

POĎTE S NAMI DO ROZPRÁVKY

Cyklický výchovno-dramatický program pre najmenších žiakov pražských škôl o slovenčine a jednej rozprávke krajiny. Pri

príležitosti otvorenia programového cyklu „Hrátky se slovenštinou“ v materskom centre. Program nadväzuje na tradičný program KSK – **S básničkami a pesničkami do rozprávky poďte s nami a Rozprávajme si rozprávku** a je spojený aj s adventným časom a vianočnými koledami. Účinkujú Viera Kučerová a Martin Matejka. Program pripravili KSK.

Vstup voľný.

Piatok 18. 12. o 17.00

Spoločenská sála a Kaviareň

Dom národnostných menšín

Vocelova 3, Praha 2

VALNÉ ZHROMAŽDENIE KLUBU SLOVENSKÉJ KULTÚRY

Valné zhromaždenie KSK je spojené s **vianočným večierkom členov KSK**.

Valné zhromaždenie členov KSK sa koná vďaka podpore Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Tešíme sa na vašu účasť.

Sobota 19. 12. o 18.00

Divadlo U Hasičů

Římská 2135/45, Praha 2

VIANOCE S LIMBOROU

Jubilejný XX. ročník slávnostného programu **Vianoce s Limborou**. Zvyky a obyčaje s atmosférou predvianočného času a slovenských Vianoc. Ochutnávka typických vianočných dobrôt – kapustnica, oblátky, ... Program pripravili SZ Limbora, KSK, Slovenský inštitút, Detvan, Etnica a ďalší. Účinkujú: súbory Limbora, Limborka a ich hostia.

Úrad pre Slovákov
žijúcich v zahraničí

Ministerstvo kultury
České republiky

Bližšie informácie o niektorých programoch sa dozviete aj na internetových stránkach – www.klubsk.net

Väčšina programov je financovaná MK ČR v rámci dotácií pridelených na rok 2009. Niektoré z programov sú pripravené s finančným príspevom hl. m. Praha a prípadne sponzorov.

Adresa:

Klub slovenskej kultúry
Dom národnostných menšín, Vocelova
602/3, 120 00 Praha 2

Tel.: 221 419 822; Fax: 221 419 839

Tel./Fax: 224 215 085; Mobil:
724 025 170

e-mail: klubsk@gmail.com

www.klubsk.net

Srdce je ušľachtilý orgán

Vedec roka **Fedor Šimko**, prodekan pre vedu a výskum LFUK v Bratislave

■ Mirjana Šišoláková

Predovšetkým za prínos k liečbe vysokého krvného tlaku si ocenenie „Slovenský vedec roku 2008“ odniesol medzinárodne uznávaný bratislavský lekár a vedec Fedor Šimko. Jeho život a prácu predstavujeme v našom rozhovore.

■ **Odkiaľ pochádzate, aké je vaše rodinné zázemie, čím sú rodičia a trebárs aj súrodenci?**

Narodil som sa a vyrástol v Bratislave. Sme intelektuálna rodina, otec je architekt a mama lekárka, starí rodičia boli učiteľia. Ale najkomplexnejšie vzdelanie má brat Juraj – vyštudoval prírodné vedy, potom za päť rokov skončil normálne šesťročné štúdium medicíny. Dnes je docentom gynekológie, okrem vedeckej hodnosti PhD. (doktor filozofie; v tejto podobe však skratka zodpovedá hodnosti kandidáta vied, pozn. red.) má tri klinické atestácie a aktívne sa venuje gynekológii aj genetike. Ja som chodil na Strednú všeobecno-vzdelávaciu školu na Metodovej ulici, ktorá vtedy patrila medzi dve najlepšie v Bratislave. Podstatné pri výbere školy však bolo, že som ju mal doslova za domom, takže aj v snehu som do školy dochádzal v teniskách. Zameriaval som sa na prírodné vedy a jazyky; hovorím plynne po anglicky, nemecky a rusky. Po maturite som sa prihlásil na medicínu.

■ **Čo ovplyvnilo váš výber, bolo to vlastné rozhodnutie alebo vás niekto usmernil?**

Matka zastáva dodnes názor, že medicína je povolanie s najširšími možnosťami. V podstate nám povedala toto: robte si, čo chcete, ale len medicína stojí za to. Chcel som študovať fyziku a matematiku, ale i s bratom sme uznali, že na maminej filozofii je trochu pravdy, a tak sme obaja vyštudovali medicínu. A že som pri medicíne zostal? Ešte stále som pevne presvedčený, že aj v dnešnej „továrensko-technokratickej“ vede možno spraviť objav.

■ **Splnila škola vaše očakávania? Ktorí pedagógovia vás ovplyvnili?**

Bol som typické akademické dieťa, vždy som mal samé jednotky a s učiteľmi som vy-

chádzal výborne. Avšak na medicíne mi chýbal individuálny prístup pedagógov a akési ich osobnostné angažovanie sa v predmete. Ak je učiteľ osobnosť, on vytvára krásu prednášaného odboru tým, že dokáže vytiahnuť z hĺby balastu podstatu a potom ju šarmantne predať – a takých bolo pomerne málo. Najradšej som mal profesora Gvozdjaka, s ktorým som potom ďalších dvadsať rokov spolupracoval na internej klinike, a profesora Cigánka, neurológa.

■ **Pre ktorý odbor medicíny ste sa rozhodli po skončení štúdia? A vôbec, mohli ste si vybrať?**

Ako prominentný študent som mal dosť veľké možnosti. Moje rozhodnutie, čomu sa venovať, to však len sťažovalo. Najviac ma priťahovala patofyziológia a interná medicína, ktoré sú – pravdaže, po zvládnutí nevyhnutných základov – trvalou detektívnou hrou.

■ **Pokúste sa nám, laikom, možno budúciim pacientom, vysvetliť podstatu vlastnej vedeckej práce.**

Predovšetkým pracujem v oblasti ochrany hypertrofovaného čiže zväčšeného srdca. Srdce sa na zvýšenú hemodynamickú záťaž – napríklad na zvýšený krvný tlak – adaptuje zväčšením masy myokardu. Takáto hypertrofovaná ľavá komora srdca je však kvalitatívne menejcenná v porovnaní s normálnym myokardom a je vystavená zvýšenému riziku zlyhania, infarktu alebo fatálnej dysrytmie. Kardiológia sa preto snaží dosiahnuť takzvanú regresiu myokardu, teda redukciu jeho masy na pôvodnú úroveň. Sú to všetko zložité otázky, ktoré tu vysvetľujem iba schematicky, pretože si uvedomujem, že len málo čitateľov patrí medzi medicínskych odborníkov.

■ **Z vašej odpovede je mi jasné aspoň to, že ide o komplikované procesy odohrávajúce sa v chorom srdci a že vedci**

ako vy sa snažia, aby boli pod čoraz väčšou kontrolou. Čo nám teda prináša vaša vedecká práca?

Detaily vedeckej práce nie sú pre verejnosť atraktívne. Akákoľvek oblasť vedy prináša oveľa viac neúspechov a sklamaní, ako si verejnosť dokáže predstaviť. Na druhej strane však, všeobecne známe princípy vlastnej ochrany dodržiava len málokto. Klasický príklad predstavuje nezáujem spoločnosti o hypertenziu. Vysoký tlak nebolí, ale hoci sa všeobecne vie, že zvyšuje riziko mozgovej porážky, infarktu alebo smrti, zdá sa, že všetko je veľmi ďaleko a hrozby sú niekde v nedohľadne. Nie je to však pravda. Vysoký tlak ničí cievy, srdce, obličky a mozog zväčša pomaly, ale niekedy môže navodiť smrť aj veľmi rýchlo. Mladý lekár Jule Segal z knihy Mária Puzza „Krstný otec“ povedal jednému nedisciplinovanému pacientovi: „Každý deň hovorím svojim pacientom: nejedzte toľko, lebo zomriete, nefajčite toľko, lebo zomriete, nepracujte toľko, lebo zomriete, ale nikto ma nepočúva. A viete prečo? Lebo im nepoviem, že zomriete už zajtra. Takže vám hovorím: ak nezmeníte život, už zajtra môžete zomrieť.“ Myslím si, že tak by to mali lekári hovoriť aj u nás.

■ **Čo si na vašej vedeckej práci najviac cenili odborníci, ktorí vám udelili titul „Vedec roka“?**

Každý sa nadchýna novými objavmi, ale tie sa v medicíne dosahujú len veľmi ťažko. Na niečo sa prídeme v laboratórnom experimente, ale v klinickej praxi sa prielom vždy nepotvrdí. A ak aj objav náhodou funguje u malého počtu pacientov, nestačí to. Rozhodujúce sú klinické triály, ktoré zahŕňajú tisíce pacientov. To, čo v jednej štúdii vyjde, môže priniesť sklamanie v inej veľkej štúdii. Medicína je v kyvadlovom pohybe, všetko stojí obrovské peniaze, v predpokladoch aj vý-

sledkoch je znaĳn dávka pragmatizmu. Preto v medicíne nemám rád slovo objav. Avšak – na druhej strane – sa snaųím nebyť len „potvrdzovateľom“ vedy. Podarilo sa nm presadiť niekoľko nových postupov, ktoré sa stretli so znaĳným medzinárodným ohlasom. Zdá sa, ųe hormón melatonín by mohol v blízkej budúcnosti nájsť klinické uplatnenie v kardiovaskulárnej medicíne.

■ **A ĳo si na svojej vedeckej práci navyiac ceníte vy sm? Ćím je pre vás prťažliv?**

Srdce je ušľachtil orgán, musí pracovať bez prestávky, s obrovským nasadením a spoľahlivo, staĳí jeho mal zakolísanie a ųivot sa skonĳil. Našťastie, kardiológovia si tento fakt uvedomujú – laická verejnosť nie. Výskumom srdca sa zaoberá obrovsk poĳet pracovísk a odhalil nejak medzierku, v ktorej sa ĳlovek presadí, si vyųaduje nielen nápady, ale aj trochu šťastia.

■ **Ak je v tejto oblasti medzinrodn spolupráca? S ktorými krajinami, ústavmi ĳi vysokými školami spolupracujete?**

V Slovenskej akadémii vied úzko spolupracujem s doktorkou Pechhnovou a doktorkou Berntovou, ktoré sú vynikajúcimi biochemikmi. Ako vborn hodnotím aj spoluprácu s ĳeskmi kolegami, profesorom Pelouchom z Prahy a docentkou Adamcovou z Hradca Krlov, bez ktorých by mnoh publikácie nevznikli. Všetkých si ich vysoko vųim.

■ **Ćo by ste ešťe chceli dosiahnuť v práci?**

Bol by som rád, keby sme v niektorom experimente dospli k takému výsledku, z ktorého by som bol nadšen ešťe pred uverejnením vo forme ĳlnku. Keĳ Puškin dopisal Eugena Onegina, skkal od rdosti po miestnosti a vykrikoval: „Puškin, ty darebk, napisal si skvel vec!“ Keĳ sa nieĳo také podarí, je to ako dať gl Brazílii na futbalových majstrovstvách sveta. Všetci hneĳ vedia, ųe je to skvel...

■ **Keby ste mohli nieĳo zmeniť na spôsobí ųivota vĳšiny ľuĳ s vysokým krvným tlakom a s tm súvisiacimi ųaųkosťami, ĳo by to bolo?**

Som presvedĳen, ųe pre našich pacientov sa dá urobiť veľmi veľa. Kaĳd disku-

sia o zdravotníctve sa zvrtn na nedostatok peňz, zaloųenie exkluzívnych centier, na drah chirurgické výkony. Ale aj tie najvyspeleš krajiny priznávajú, ųe zdroje určen na zdravotníctvo neumoųňuj poskytnuť všetkým pacientom starostlivosť na úrovni najnovších výdobytkov medicíny. U nás je ten problém moųno len vypukleš. Ale tisíce pacientov po celom svete a aj na Slovensku zomierajú na dehydratáciu, poruchu ionovej rovnováhy, neriešn sideropniu (nedostatok ųeleza) a anémiu (chudokrvnosť), zle kontrolovan hypertenziu (vysok krvný tlak), neadekvátne aplikovan antibiotick lieĳbu, nerozpoznan dyslipidémiu (poruchu metabolizmu tukov)... Pritom náklady na taktu lieĳbu sú v podstate minimln. Skôr ide o prevenciu, stanovenie rizika vzniku kardiovaskulárnej udalosti (infarkt, porųka), osvetu pacientov, ale aj lekárov, dosiahnutie zdravotnickeho vzdelania a povedomia u kaĳdho ĳloveka, – inými slovami, nauĳil ľuĳ vųiť si a byť hospodárom vlastného zdravia. Na Slovensku sa zaĳal program Most, ktor má mnoh atribúty vššie uvedeného prístupu. Takto program mųe mať veľmi pozitívny dopad a vrelo ho podporujem.

■ **Vy sám sa drųíte vlastných rd?**

Asi no, ųijem dosť asketicky, ĳo je z hľdiska ųivotospry ten lepší variant. Niekedy sice pracujem neumerne veľa, ale potom dokųem na tųdne „vypnuť“ a na všetko zabudnuť. Je to prirodzen sebaobrana. Roky som sa venoval súčasne klinike aj patofyziológii, ĳo je neuveriteľn stres. Stále som si myslel, ųe mm byť na tom druhom mieste a robiť nieĳo in. V súčasnosti pribudli povinnosti prodekana, ale všetko si uų organizujem racionálne a klinike sa momentálne

venujem menej. Som vášnivým rybrom a tto zľuba chytila aj môjho malého syna. Dúfam, ųe raz si budem mĳť dovolil byť na rybch aspoň štyri mesiace v roku, a nie vyťiahnuť udice štyri-päťkrát za rok, ako je to v súčasnosti.

.....
■ **Autorka je novinárka, ųije v Bratislave**
Snímka: archív

Vizitka profesora MUDr. **Fedora Šimka**, PhD

Rok narodenia: 1956

Štdim: Lekárska fakulta UK v Bratislave (ukonĳenie roku 1981)

Pracovišk: Ústav patologickej fyziológie a III. intern klinika LFUK,

Zahraniĳn pobyt: Berlín, Gttingen, Heidelberg, Zrich, Viedeň, Praha

Ocenenie za najlepše publikácie: Vedec roka 2008, Guothova cena prezídia Slovenskej lekárskej spoločnosti, 3x Cena rektora Univerzity Komenského v Bratislave, 2x cena Slovenskej fyziologickej spoločnosti, Cena slovenskej internistickej spoločnosti, Cena slovenskej hypertenziologickej spoločnosti

Zahraniĳn ocenenia: štipendium Nadácie Alexandra von Humboldta, štipendium Nadácie Medical Helpline, ĳestn zostavovateľ osobitných ĳísel ĳasopisov Journal of Hypertension (Ćasopis o hypertenzii; hypertenzia – vysok tlak, pozn. red.), Physiological Research (Fyziologick výskum) a Frontiers in Bioscience (Obzory biovedy); 52 karentovaných publikácií (karentovaný ĳasopis je vedeck ĳasopis registrovan a spravovvan sluųbou amerického Ústavu vedeckých informácií, pozn. red.) in extenso (v celej šírke, v celom rozsahu, obšrne, pozn. red.), z toho 31 ako prv autor.

Košický zlatý poklad sa ligoce v Prahe

■ Jarmila Wankeová

V novej budove pražského Národného múzea (bývalé Federálne zhromaždenie ČSSR, resp. ČSFR) na Vinohradskej triede je od polovice septembra vystavený jedinečný zlatý poklad, ktorý odborná i laická verejnosť pozná s prívlastkom „košický“. Tvorí ho súbor 2920 mincí, tri medaily a dvojmetrová renesančná reťaz, všetko z najrýdzejšieho zlata. *Kolekcia vážiaca trinásť kilogramov patrí medzi najvýznamnejšie numizmatické nálezy v Európe a je pýchou, ak nechceme povedať priamo divom, zbierok Slovenského národného múzea.*

Originálna nádoba, v ktorej poklad spočíval 250 rokov

Medená schránka, v ktorej boli cenné predmety uložené, obsahovala mince z najrôznejších miest Európy - od Španielska až po Estónsko. Výnimočnosť pokladu spočíva okrem iného vo veľkej rozmanitosti jednotlivých typov zlatých mincí a zároveň v ich širokej geografickej rozptýlenosti.

Poklad objavil 29. augusta 1935 robotník Peter Stacho pri prestavbe budovy Finančného riaditeľstva na Štefánikovej ulici č. 74 v Košiciach (dnes Hlavná ulica). Neskôr sa zistilo, že niektorí robotníci časť pokladu speňažili v jednom zlatníctve. Polícii sa podarilo vypátrať 126 od cudzených mincí a vzhľadom na preukázanú

krádež štát zrušil odmenu nálezcom, ktorá predstavovala jednu tretinu hodnoty nálezcu.

Košický zlatý poklad potom uložili v Slovenskom vlastivednom múzeu v Bratislave a neskôr ho previezli do Štátnej pokladne v Prahe, odkiaľ putoval do Numizmatického oddelenia pražského Národného múzea, kde sa mal uskutočniť podrobný rozbor nálezcu. To trvalo roky. V tomto zmysle teda cesty pokladu z Košíc nápadne pripomínajú osud inej veľkej slovenskej kultúrnej pamiatky, tzv. Bojnického oltára, ktorú mali v Čechách pôvodne len reštaurovať, ale ktorá tu potom zostala dlhé desaťročia.

Vráťme sa však k pokladu. Prišla svetová vojna a v tomto období, za nemeckej okupácie, sa poklad tešil veľkej pozornosti nacistov.

Po II. svetovej vojne poklad predstavili verejnosti po prvýkrát v roku 1953 na pražskej výstave s názvom „Nálezy mincí ako historický prameň“. Na Slovensko, kam mince patrili, sa dostali až roku 1956. Koncom 60. rokov potom historici poklad natrvalo umiestnili v trezore v Košiciach.

Pohnuté osudy

Zbierka má teda pohnuté osudy a na výstave ich vo vstupnej sále podáva formou videozáznamu známy slovenský historik s českým menom Pavel Dvořák. Historické súvislosti rozvádza zoširoka a veľmi pútavo. Zároveň vyslovuje niektoré dohady.

Nedá sa presne určiť, v čom vlastníctve sa mince nachádzali v okamžiku, keď sa dostali do zeme. Čo sa týka časového zaradenia, najstarší kus zbierky je z roku 1402. Pokiaľ ide o geografický pôvod, najviac mincí - viac ako polovica - pochádza z Holandska. Ako je známe, v tejto krajine sa po objavení Ameriky roku 1492 razilo veľké množstvo mincí zo zlata Indiánov. Na druhom mieste v zemepisnom rozložení pôvodu mincí je potom Sedmohradsko, čiže časť dnešného Rumunska. Menšie množstvo platidiel je pôvodu českého, poľského, gréckeho atď. Domáce - teda uhorské - dukáty sú zastúpené tromi kusmi z košickej mincovne. Mimoriadne nádherná je jazdecká medaila Ferdinanda I. z roku 1541, ale pozoruhodné sú aj dukáty Leopolda I. z roku 1679 vyrazené v Kremnickej mincovni.

Doba panovania Leopolda I. bola dobou prudkých a rozsiahlych stavovských povstaní. Imrich Tököly, rodák z Kežmarku, stál vtedy na čele stavovských povstaní za obnovenie náboženských a občianskych slobôd. Paradoxom dejín bolo, že tak konal po boku Turkov, ktorí predstavovali pre

strednú a západnú Európu veľké nebezpečenstvo.

Poklad zapadá do historického obdobia ohraničeného rokom 1679 – v ktorom došlo ku vpádu stavovských vojsk do mesta – a rokom 1685, kedy Košice pripadli opäť cisárovi. Bohatí mešťania, prívrženci cisára, ušli z Košíc zrejme ešte pred tým, než Tököly obsadil mesto. Majiteľ pokladu bol pravdepodobne človek cisára – ostatne, ako zamestnanec komory musel mať k nemu priamy vzťah. Musel to byť zároveň aj bohatý človek. Tak či onak, ako prívrženec cisára sa už po poklad nemohol vrátiť; na cestách či úteku s veľkou pravdepodobnosťou zahynul a tajomstvo o zakopanom majetku si odniesol do večnosti. Teda takmer, lebo o štvrt tisícročia neskôr sa zhodou okolností mince opäť zaligotali pod lúčmi slnka.

Na príklade niektorých vtedajších profesií P. Dvořák uvádza, koľko rokov by ich vykonávatelia museli pracovať, aby si taký poklad nahonobili: napríklad nádenník 161 rokov, tovariš 180 rokov, ale pisár už iba 22 rokov. Dnes je hodnota pokladu nevyčísliteľná, aj keď – formálne – by sa k trinástim kilogramom zlata nejaká cena dala iste priradiť.

Výrečná symbolika

To, že prvá výstava, ktorú inštalovali v novej budove pražského Národného múzea je spoločný česko-slovenský projekt, dokumentovala aj prítomnosť zástupcov slovenského múzejníctva v Prahe pri otvorení podujatia v polovici septembra t. r. Za Slovenské národné múzeum bol prítomný nový riaditeľ Branislav Rezník, jeho predchodca Peter Maráky i samotný autor výstavy Marek Budaj. Ten je aj tvorcom výpravnej obrazovej publikácie o Košickom zlatom poklade, ktorú si návštevníci môžu na výstave kúpiť. Politický lesk podujatiu dodal štátny tajomník Ministerstva kultúry SR Jozef Lang a veľvyslanec SR v Prahe Peter Brňo.

Za českú stranu sa na otvorení zúčastnil kurátor výstavy Luboš Polanský a riaditeľ Národného múzea v Prahe Michal Lukeš. Bolo zrejme, že v pomerne v krátkej lehote, ktorá uplynula od rozhodnutia po realizáciu, sa výstava mohla uskutočniť iba vďaka veľkému úsiliu oboch strán. Veď už sám prevoz prekladu z Košíc do Prahy predstavoval kus organizačného majstrovstva, kolónu áut sprevádzali slovenskí i českí policajti.

Ako pri otvorení poznamenal riaditeľ pražského Národného múzea Michal Lukeš,

Medaila uhorského kráľa Ferdinanda I. z roku 1541

fakt, že prvá výstava v bývalej budove Federálneho zhromaždenia ČSSR a ČSFR už ako múzeu je zo Slovenska, predstavuje symboliku nielen výrečnú, ale aj dojemnú.

Z pochopiteľných dôvodov výstavu sprevádzajú prísne bezpečnostné opatrenia. Exponáty sú uložené vo vitrínach z nepriestrelného skla a strážia ich nielen viacerí strážcovia, ale aj bezpečnostné kamery. Expozícia je zároveň veľmi moderná, keď najkrajšie exponáty sú vystavené v temnej miestnosti, aby pod žiarou reflektorov lepšie vynikol jagot zlata. V tomto zmysle expozičia pripomína umiestnenie relikviára svätého Maura, mimoriadne významnej českej sakrálnej a kultúrnej pamiatky, ktorá je za

podobných podmienok vystavená v zámku v Bečove nad Teplou.

Návštevníci, ktorí zavítajú na pražskú výstavu, musia rátať aj s určitými obmedzeniami. Jedným z nich je, že do výstavných priestorov pracovníci múzea púšťajú naraz len maximálne štyridsať ľudí.

Výstava je prístupná do 10. januára 2010 a vstupné na ňu je pre dospelých 60 Kč. Dôchodcovia a študenti majú polovičnú zľavu. Nedajte si ujsť príležitosť vidieť túto krásu na vlastné oči!

■ *Autorka je novinárka, rodáčka z Gemera, inak však už dlhé roky Pražanka.*

Snímky: SNM

Úsměv pro zdraví

■ Eva Wankeová

Pod mottem, které jsme použili v titulku tohoto článku, se 22. září uskutečnil v Praze dětský den, zorganizovaný v rámci projektu „Onko Europe Prague“, kterého náplní je podpora prevence vzniku nádorových onemocnění.

Nejmladší návštěvníky zavedlo česko-slovenské divadlo do pohádkového světa na výpravu za princeznou, drakem i loupežníky a pro mládež byl přichystán speciální výchovný pohádkový muzikál „Normální je nekouřit“, jehož námět vyšel z pera někdejšího ministra školství Eduarda Zemana. Vyvrcholením dne bylo zdolání nového českého rekordu v likvidaci jednoho tisíce kusů černých balónků s motivem přeškrtnuté cigarety, což dvě stovky dětí zvládly za necelé dvě minuty.

Akci završil slavnostní galavečer v hotelu Praha a časopis Listy jako jeden z partnerů měl čest být u toho.

Jeho společným jmenovatelem byla charita. Záštitu nad akcí převzali předseda poslanecké sněmovny Miroslav Vlček a slovenský velvyslanec Peter Brňo. Výtěžek bude věnován na pokrytí nákladů spojených s celoroční činností neziskových organizací Onkocet Europe, resp. Válka a paměť. Podpořen byl i projekt Normální je nekouřit.

Během večera, který moderovala herečka Yveta Blanarovičová, se předním českým a slovenským umělcům předávaly ceny „Smích léčí“. Podle slov generálního ředitele společnosti Onkocet Europe Tomáše Fingera mají tyto ceny upozornit, že svým způsobem kořeny každé nemoci tkví ve stresu, v neurovnaných vztazích mezi lidmi, v nedostatku lásky a v negativismu kolem nás. Proti tomu chce nezisková organizace bojovat.

Ocenění z rukou slavného hollywoodského producenta Paula Maslanskyho převzali herečka Dagmar Havlová, filmový režisér Zdeněk Troška, scénárista Gustav Oplustil, umělecký vedoucí vojenského souboru Ondráš Čestmír Komárek a sanitářka kutnohorské nemocnice Jitka Kočí. Ta reprezentovala vlastně všechny zdravotní sestry, které lidem upoutaným na lůžko dávají více radosti a naděje.

Hned dvě ocenění, z nichž ovšem jedno bylo určeno Jozefu Krónerovi in memoriam, pak dostala bratislavská herečka Zuzana Krónrová. „Nikdy mě nenapadlo, že za něco, co

dělám tak ráda a celý život, se dávají ceny,“ řekla herečka s úsměvem na rtech a dodala: „Ceny si velmi vážím. Je jen velká škoda, že tu jednu si tatínek nemohl převzít osobně.“

Vše doplnil bohatý hudební program, který odstartovala skupina Camael. V rytmu hudby tohoto osmičlenného seskupení diváci na velkoprošně obrazovce sledovali třicetiminutový sestřih záběrů z dětského dne a poté se už žezla chopil dirigent Vladimír Valovič a sál prostoupily skvělé jazzové melodie jeho Big Bandu.

Program obohatilo i exotické duo Brothers of Brazil – tito tanečníci dorazili do Prahy jen kvůli tomuto večeru až ze Sao Paula. Nemenší aplaus však sklidili i přátelé jednoho z oceněných, režiséra Zdeňka Trošky, kteří se představili jako zemědělci z Hoštic. Tam, jak je známo, se natáčela legendární filmová trilogie Slunce, seno... Poté, co pozvali na víno exprezidenta Václava Havla, spolu s ním a harmonikářem zpívali jednu lidovou píseň za druhou. Na přeskáčku to byly melodie české a slovenské. Zvuk harmoniky vzápětí vystřídal cimbál; pro milovníky vína – ke kterým se řadím – vyhrával až do pozdních nočních hodin.

Po dvou úspěšných Eurokoncertech, které pod patronací pražského magistrátu proběhly v letech 2007 a 2008 v divadle Hybernia a Obecním domě, byl i třetí ročník večera „Onko Europe Prague ‚09“ vysoce prestižní společenskou akcí, která svým rozsahem nese punc originality a světovosti. Listy byly u toho.

■ Autorka je publicistka a naše stálá dopisovatelka

Snímky: Jiří Nosek

Účastníčky slavnostního večera: Helena Noskova, předsedníčka Klubu slovenskej kultúry; Klára Badínková, Slovenská agentúra cestovného ruchu; Viera Kučerová, Slovenský inštitút (zľava)

Celkový pohľad

O dobrú náladu sa starala aj skupina Camael

Zakladateľ slovenskej fyziky

■ Jozef Leikert

„Mojím najväčším záujmom vždy bolo, aby odo mňa rôzni činitelia nežiadali rozličné zbytočné podrobné správy a životopisy“, napísal nestor slovenskej fyziky a významná slovenská **vedecká osobnosť** krátko pred smrťou pri vyplňovaní dotazníka pre Pedagogickú encyklopédiu Slovenska. Mohol si to dovoliť, veď čas potvrdil, že profesor Ilkovič nepremárnil život zbytočnosťami.

Dionýz Ilkovič
(18. 1. 1907 – 3. 8. 1980)
fyzik

Prvé roky tvorivého života venoval fyzikálnej chémii a polarografii – a veľmi úspešne. Potom sa jeho životným poslaním stala fyzika, do ktorej vnikol hlboko a zanieten. Vďačne potom do nej vtáhal i študentov. V poslednej etape života sa stal všeobecne uznávanou osobnosťou a vlastnú pozornosť venoval aj širším spoločenským súvislostiam.

Zo Šariša do Prahy

Narodil sa 18. januára 1907 v Šarišskom Štiavniku v rodine gréckokatolíckeho kňaza. Roku 1924 šiel študovať na vysokú školu do Prahy, kde najskôr nastúpil na Strojnícku a elektrotechnickú fakultu Českého vysokého učenia technického. Po roku prestúpil na Prírodovedeckú fakultu Karlovej univerzity, pretože jej zameranie mu bolo bližšie. Študoval chémiu, fyziku i matematiku a po štátnych záverečných skúškach získal aprobáciu na vyučovanie týchto predmetov na strednej škole.

V tom čase sa pod vedením profesora Jaroslava Heyrovského, ktorý neskôr (1959) dostal Nobelovu cenu za chémiu, začal vyvíjať nový vedný odbor, polarografia, čo je elektrochemická metóda určovania výskytu a koncentrácie látok v roztoku. Dionýz Ilkovič sa k tomuto smeru výskumu pripojil s radosťou a vervou. Nadaný študent zaujal profesora Heyrovského a ten ho ešte pred obhájením doktorátu vymenoval za asistenta fyzikálno-chemického ústavu Karlovej univerzity. Žartovne mu hovorieval „duše útlá v tele čilém“.

Roku 1932 navštívil tento ústav mladý taliansky vedec Giovanni Semerano, aby sa zoznámil s polarografiou. Počas pobytu

v Prahe vypracoval s Ilkovičom zariadenie na kompenzáciu polarografického nabíjacieho prúdu. Tento kompenzačný obvod sa odvtedy montoval do všetkých komerčne vyrábaných polarografov.

Roku 1934 prednášal v ústavnom seminári mladý poľský odborník v polarografii Wiktor Kemula o svojom zistení, že polarografické krivky daného roztoku sú rovnaké, keď sú zaznamenávané s kapilármi rovnakých vlastností. Tento poznatok Dionýza Ilkoviča zaujal natoľko, že sa raz po odchode z ústavu vrátil naspäť až o niekoľko dní s odvodeným matematickým výrazom pre polarografický limitný difúzny prúd, odvtedy známy v odbore svete ako „Ilkovičova rovnica“. Tento výsledok vo svete uznali ako veľký vedecký úspech, meno autora sa začalo často uvádzať v odborných publikáciách. Podrobnú prácu o odvodení rovnice polarografického difúzneho prúdu napísal Ilkovič pre francúzsky odborný časopis „Žurnál fyzikálnej chémie“ počas pobytu na parížskej univerzite. Po návrate do Prahy napísal knihu „Polarografia J. Heyrovského: Chemická elektroanalýza s ortuťovou kvapkovou elektródou“, ktorá vyšla v češtine roku 1940.

Príchod do Bratislavy

Vo februári 1940 prišiel Ilkovič do Bratislavy a bol poverený vedením Ústavu technickej fyziky Slovenskej vysokej školy technickej, ktorý sa neskôr premenoval na katedru fyziky. Začiatok jeho pôsobenia v tomto ústave nebol ľahký, pretože pracovisko bolo treba vybudovať takmer od základov. Profesor Ilkovič prednášal niekedy až dvadsať hodín týždenne a napísal dve učebnice: „Vektorový počet“ a „Fyzika“, ktoré vyšli v piatich vydaniach v náklade okolo štyridsať tisíc výtlačkov. Jaroslav Heyrovský mu k nej blahoželal s komentárom: „Budeš síce jej otrokom do smrti, ale prinesie ti aj radosť a uspokojenie.“ Ilkovič sa svojou pedagogickou činnosťou natr-

valo zapísal medzi významné osobnosti vysokého školstva na Slovensku.

Okrem výnimočnej vedeckej erudície pamätníci vyzdvihujú aj jeho charakterové vlastnosti.

Bol to nesmierne zása-

dový človek, ale na druhej strane mu nechýbala skromnosť, korektnosť, láskavosť a sociálne cítenie. Neraz sa vraj vzdal autorského honorára za napísanie skript, len aby bola ich cena pre študentov čo najprístupnejšia. O jeho spontánosti a impulzívnom konaní koluje veľa pravdivých a časom možno i trochu skreslených historiek.

Do histórie Slovenska sa zapísal ako nezapudnuteľný učiteľ viacerých generácií fyzikov a inžinierov, ako vedecký pracovník s exaktným a pohotovým myslením, ktorý si vo svetovej vede získal uznanie tvorivou činnosťou v oblasti polarografie. Okrem toho bol iniciátorom a neúnavným organizátorom vedecko-pedagogického života v odbore fyziky na Slovensku a jedným zo zakladajúcich členov Slovenskej akadémie vied. Po jej uzákonení vzniku v roku 1953 bol vymenovaný za riadneho člena – akademika SAV a stal sa aj jej vedeckým tajomníkom akadémie.

Profesor D. Ilkovič sa zaraďuje medzi najvýznamnejšie osobnosti vedy na Slovensku. Zomrel v Bratislave 3. augusta 1980. V hlavnom meste SR po ňom pomenovali ulicu a akadémia vied začala udeľovať čestnú plaketu Dionýza Ilkoviča za zásluhy vo fyzikálno-chemických vedách. A budovu Slovenskej technickej univerzity v Bratislave zdobí na jeho počesť pamätná tabuľa. Slovenskí vedci využívajú každú príležitosť na to, aby si zakladateľa našej fyziky a fyzikálnej chémie pripomínali.

.....
■ *Autor je historik, vysokoškolský pedagóg, básnik a spisovateľ literatúry faktu*

Osem a pol

Hovoríme so spisovateľom

Ladislavom Ťažkým

■ Anton Blaha

Spisovateľ Ladislav Ťažký nedávno oslávil 85. narodeniny. Bratislavský „Literárny týždenník“ s ním pre tejto príležitosti pripravil rozsiahly rozhovor, z ktorého vyberáme aspoň časť.

■ **Z tvojej literárnej biografie vidieť, že si debutoval pomerne neskoro ako 38-ročný v roku 1962. Pripadá ti to, ako by si dlho nosil – alebo dokonca v sebe dusil – bohatstvo vojnových zážitkov, ktoré si neudržal vo svojom Papinovom hrnci a musel si ich dostať zo seba von. Dominik Tatarka dal priechod vlastným zážitkom ako 29-ročný už v roku 1942 („V úzkosti hľadania“), Vlado Mináč sa prezentoval ako 26-ročný v roku 1948 románom „Smrť chodí po horách“. Ako sa vlastne rodil a zrodil poeta natus Ladislav Ťažký?**

Rodil sa nenápadne, nevediac o tom, ba ani len nesnivajúc. Ako chlapec z čiernohronských hôr som prirodzene túžil byť dobrým furmanom, vlastniť pár krásnych a silných koní, mať oddanú, múdru a peknú ženu a samozrejme troch synov a tri dcéry, aby mal kto za mnou plakať, keby ma v hore zabilo. Totiž naše čiernobalocké hory si každoročne vyberali ľudskú daň, ktorú odvádzali Zelenej bohyni. Prinášanie zabitých chlapcov z hôr a nárek celej dediny ma v mladom veku silne poznačil. Bol som presiaknutý smrťou, žiaľom, drsnou krásou hôr a čťou k ťažkej práci drevorubača. Čierny Hron (tak sa za tri storočia volal terajší Čierny Balog s jeho trinástimi dedinami) mi okrem tvrdej práce nič nesľuboval. Smrť osemnásťročného Jula Pôbiša Kaštana ma znepokojovala aj v dospelom veku, až dotiaľ, kým som nenapísal novelu – drevorubačskú baladu „Zelená bohyňa“.

Keď v hore zabilo Jula, vtedy som netušil, že budem svedkom doby – vojny, v ktorej nie hora, ale hrôza ľudskej zloby, vojna, bude zabíjať milióny Júliusov a ja budem kandidátom na jedného z nich. Ani to som netušil, že práve ja sa stanem žalobcom ich vrahov, že všetkých Júliusov prijmem za bratov a že tých, ktorí viedli vojnu, vyhlásim za zločincov, pomätencov a masových vrahov.

Nijakým „poetom“ alebo bradatým spisovateľom som nechcel byť, lebo som si jeho tvorbu nevedel predstaviť. Všetky knihy boli pre mňa posvätné. Tie, čo boli v našej knižnici, som či-

tal pri sviečke. Je pravda, že som v škole mal rád dejepis, náboženstvo, zemepis a kreslenie, kreslil aj mapy, písal vraj dobré slohové úlohy, ale v skutočnosti som sníval (okrem furmana), že budem letcom, lekárom alebo právnikom. Samozrejme advokátom chudobných. Spisovateľ, to bolo pre mňa čosi neznáme, vzdialené a nedosiahnuteľné. Stal som sa tým, čím som ani tak veľmi nechcel byť, vojenským kartografom, ktorý s perom a mapou prešiel fronty, zajatia, väzenia, úteky z nich a vojenské zajatecké tábory. Poznal som front na východe a pokoru – zajatie na západe. Kým som na to prišiel, že práve tieto životné zážitky možno aj opísať a stať sa „spisovateľom“, trvalo mi takmer dvadsať rokov. Mladíckych vojnových zážitkov som sa chopil až po štúdiách v Prahe, keď som zistil, čo to je literatúra a poznal, kto z čoho a aké romány píše a akej odmeny – slávy – sa mu za to dostáva.

■ **Malo na toto narodenie spisovateľa a publicistu vplyv aj tvoje rodisko, vzdelanie, školské roky, vysokoškolské štúdium a vedecká aspirantúra v Prahe alebo len druhá svetová vojna?**

Už z toho, čo som povedal v odpovedi na prvú otázku, vidieť že nebyť môjho krásno-smutného a bezvýhodiskového života na Čiernom Hrone, vojnových zážitkov a vysokoškolského štúdia a najmä aspirantúry z literatúry, nebol by som mal odvahu pustiť sa do písania o slovenskej malej vojne vo veľkej vojne svetovej. To sa jednoducho bez skúsenosti a vzdelania nedalo urobiť. Pravdaže musel tu byť impulz, príležitosť a odvaha. Tým bola napríklad aj poviedka poľského spisovateľa Kozelievského uverejnená v Slovenských pohľadoch, v ktorej hlavný hrdina, esesák, ale Poliak, pomáha prežiť českým židovkám. Po prečítaní som si povedal, že takým hrdinom ako Poliak môže byť a aj bol i Slovák. A tým sa stal môj čatár Matúš Zraz. Ale do písania románu „Amenmária, samí dobrí vojaci“ ma doslova postrčil Slovenský literárny fond, ktorý mi poskytol štipendium.

■ **V „Evanjeliu čatára Matúša“ sa vyznávaš, že vojna je najlepšia skúsenosť. Podľa teba z nej vychádzajú doktori práv, advokáti mieru. Tvrdíš, že hlava vojaka bude mať po vojne rozum za troch múdrych starcov. Súčasný život akoby popieral túto tvoju sentenciu. Hoci Zem je gulatá, takpovediac za každým rohom sa bojuje. A múdrych ľudí akoby bolo čoraz menej a menej.**

Áno, čestne a čisto podporovaný hrôzami vojny som sa nazdával, že ľudstvo absolvujúce svetové jatky sa zorganizuje a vzoprie ďalšiemu podobnému zločinu. Hneď potom som s hrôzou zistil, že vojny sa od skončenia druhej svetovej neskončili, naopak rozširovali sa a niekoľko desaťročí hrozila vypuknúť (a to medzi víťaznými spojencami) aj tretia, asi posledná, lebo by to bola vojna nukleárna. Ľudstvo má totiž namiesto srdca v hrudi zlaté teľa a v bláznivom mozgu chuť víťaziť, t.j. zabíjať. Túžba mať a vziať, a to, čo sa tomu bráni zabiť, je asi podstatou poľudšteného dravca, ktorý sa nazýva homo sapiens. Áno, dravca z dravcov najnebezpečnejšieho, zabíjajúceho aj v rukavičkách, jazykom, slovom i kovom v zlatých peniazoch alebo v granátoch a bombách.

Mojim mierovým nádejam a sklamaniam nebolo konca kraja. Ak prvú Slovenskú republiku súdili len za to, že vznikla, potom, že sa nespätila Hitlerovi a poslala na východný front dve divízie, z ktorých – alebo z väčšej časti z nich – vznikla Svobodova armáda bojujúca proti Hitlerovi. Takmer jej stotisíc vojakov bojovalo v Slovenskom národnom povstaní, ale po víťaznom mieri boli všetci umlčaní, zbavení akéhokoľvek hrdinstva alebo odpustenia „viny“. Po tom všetkom som očakával, že slovenský vojak už nikdy nebude poslaný bojovať alebo slúžiť výbojnému spojencovi v ďalekom zahraničí. Ale..., čo nespela prvá Slovenská republika, to môže, smie, ba musí (opäť ako spojenec) druhá Slovenská republika. Ak z dnešného pohľadu bolo členstvo vo vojenskom pakte Varšavskej zmluvy nepriateľským činom voči „slobodnému

svetu”, tak členstvo druhej Slovenskej republiky vo vojenskom pakte NATO je činom humanným. Ak účasť vojakov slovenskej armády za II. svetovej vojny na východnom fronte proti diktátorskému sovietskemu komunizmu bola zločinom, tak účasť vojakov slovenskej armády pod velením NATO v rôznych jeho službách a v rôznych rokoch sa vlečúcich veľkých lokálnych vojnách (Irak, Bosna a Hercegovina, Kosovo, Afganistan a inde) je “čestným”, nevyhnutným činom. Prítomnosť stavby slovenskej armády na východnom fronte v porovnaní so stratami v povojnových vojnách sa takmer vyrovnávajú.

Ako vojak slovenskej armády som mal na Kryme štyri päťdesiat Ks žoldu, desať cigariet na deň a pol litra rumu na týždeň. K tomu občas balíček cukríkov. A samozrejme, nepravidelnú poľnú stravu. Nevieť, koľko stojí denne jeden slovenský vojak v službách NATO, ale podľa toho, ako sa do tejto expedičnej, zaisťovacej a pracovnej armády hlásia statní muži, ak poviem, že stokrát viac, tak vôbec nepreháňam. Veď hej .... áno, áno. Sú to vyberaní profesionáli, ale platca žoldov i plátov prvej i druhej výpomocnej armády je Slovenská republika, teda my všetci občania. Pravdaže sú tu aj mŕtvi a zmrzačení, sú tu vdovy a siroty. A tie sú naše, slovenské. Prepáč, už prestanem, aby som sa nezamotal do niečoho, čomu starý vojak vraj nemôže rozumieť. On nezabudol na veľkú vojnu, na veľké svinstvo, na milióny zabitých “Júliusov”, svojich vojenských bratov. Ale ešte jedna veta, aj keď si ňou ani neviem koho pohnevám. Lúto mi je za nenávidenou prezenčnou službou, za národnou, neprofesionálnou armádou. Kto nás obráni, ak nás napadne nepriateľ? Profesionáli? Kto ich zaplatí? A budú sa chcieť naozaj dať zabiť? Neprofesionáli sa nebudú vedieť brániť, lebo nebudú mať vojenský výcvik. Slovensko sa teda dobrovoľne ponúka ako ľahká a bohatá korisť. Oveľa ľahšia ako srbské Kosovo.

■ **Na viacerých miestach prívukuješ, že Zem musí užiť všetky národy, ktoré vychrlila Babylonská veža a apeluješ: dohovorme sa, či už ľudia, národy, spisovatelia, politici. V tomto apeli je niečo všeludské, dokonca by som povedal tolstojovské. Zaberá to?**

Zaberá, ale žiaľ, veľmi slabó. Každý sa chce dohovoriť, ale tak, aby on mal pravdu. A on ju pravdaže má. Samozrejme tú svoju, ktorú – ak je mocný – presadzuje silou, a to dovtedy, kým ten druhý nekapituluje. Otriasajúco pôsobí presadzovanie “svojej pravdy” v politike. Dennodenne, neveriac vlastným ušiam, ako sa napríklad slovenská politická opozícia, ktorá si za osem ro-

kov zvykla vládnúť, a tým mať pravdu, vplyv, peniaze, „slávu“ a „úctu“, snaží dostať opäť k moci. Ak si niekoho v našej spoločnosti nevážim, tak to je odstavený a urazený politik, ktorý je kľbkom nenávisťi voči svojmu nástupcovi.

■ **Čo bolo duchovným východiskom tvojej tvorby? Kresťanstvo, ktoré si nosil v srdci i torbe vojaka aj počas druhej svetovej vojny? Alebo humanizmus, na ktorý apeluješ vo svojej alarmujúcej publicistike po roku 1989?**

Stará, vekmi vyskúšaná dedinská morálka, ktorú navyše upevnilo kresťanstvo, tvrdý život v chudobe a overili desiatky generácií. Ľudia na dedine sa len v krajných prípadoch obracali na súdy. Dedinské spoločenstvo vedelo odsúdiť i potrestať krádeže i vraždy, nevery alebo rozvody, pomôcť opusteným rodinám i krajnej chudobe. Súdov sa báli, lebo boli drahé a bolo treba za nimi ďaleko chodiť. Právnicki “fiškáli” boli ľudia, ktorým sa bolo treba vyhýbať, lebo mali toľko “rozumu”, ktorému sa dedinský človek nemohol rovnať. Krvná pomsta síce bola kresťanstvom odvrhnutá, ale pamäť rodiny i celej dediny na krivdy spáchané na svojom príslušníkovi trvala dlho. Na dedine mi každý starý chlap bol starým otcom, ale staršia žena “tetkou” alebo “starou materou”. A títo náhradní “starí otcovia a staré matere” mali aj nepriamy dohľad nad našimi huncúctvami. Keď presahovali zaužívanú “normu”, neváhali a hneď zasiahli – alebo to aspoň rodičom oznámili. Veľa z tejto “dedinskej morálky alebo morálnej komúny” požehnanej kresťanstvom zostalo vo mne podnes.

■ **Keď sme už pri spomínaní, s ktorými z českých literátov si nadviazal kolegiálny vzťah a čia tvorba ti z nich bola najbližšia?**

Najbližší z českých literátov mi bol (a nie len mne, ale asi všetkým slovenským spisovateľom) literát Emil Charous a manželka Reisovci, Vladimír a Helena Kytárnová, prekladatelia a vydavatelia slovenskej literatúry v Prahe. Potom to bol sympatický Vilém Závada, obaja Jiřiovia Hájkovci (politik a pedagóg, i literát a kritik), Karel Kostroun, redaktor a nezabudnuteľný Milan Kundera. S Milanom Kunderom, Petrom Pujmanom (synom Márie) a Ivanom Křížom (Moravanom) som putoval po Egypte a Alžírsku. Bola to výborná spoločnosť. V jednom alžírskom hoteli som mal problém. Nechceli ma ubytovať, lebo... V príhláške na recepcii som do kolónky národnosť napísal „slovenská“. Recepčný to nevedel pochopiť. Štyri rovnaké československé pasy a tri národnosti české alebo českosloven-

ské, len jedna „slovenská“. Ja som sa zdráhal vzdať slovenskej národnosti a recepčný trval na svojom, že buď napíšem, že som Čech alebo ... Pujman a Kříž ma presviedčali, aby som napísal Čech a hotovo, lenže ja som trval na Slovákov. Pujman a Kříž sa na mňa začali hnevať, že komplikujem situáciu, až „sa začali diviť“, že som taký nacionalista. Uzemnil ich Milan Kundera: „Prečo si vy nenapíšete národnosť slovenskú?“ „Preto, že sme Česi.“ „No prosím, a Laco je Slovák.“ S Vilémom Zavadom som otváral Dom československých spisovateľov na Bielom kríži nad Piranom v Slovinsku. Vilém rečnil za Čechov, ja za Slovákov, potom sme si spolu zaplavali v portorožskej zátok. Dom spisovateľov pri mori som vymyslel ja. Ale kúpiť sme ho mohli len spolu s Čechmi. Stál 160 000 dolárov. Vláda (predseda Jozef Lenárt) nám ich mohla dať len pre Zväz československých spisovateľov, teda nie pre Zväz slovenských spisovateľov. Nuž teda, dom máme obaja.

■ **Nedávno si sa verejne a veľmi dojímavým vyjadroval o význame staroslovenských vierozvestov pre našu históriu i prítomnosť. Z čoho pramení táto tvoja hlboká úcta k nim?**

Znalosti o misii solúnskych bratov Cyrila a Metoda, ktorí nám, starým Slovákom (!), áno, Slovákom, vtedy nazývaným Slovenmi, priniesli pismo sväté v ich reči i slovo súdne i kultúru starej Byzancie, by mal získať každý Slovák, počínajúc žiakom základnej školy a končiac vysokoškolskom. Uvedomme si, čo to na tú dobu znamenalo pre našich predkov a čo z toho, čo nám priniesli, žije v nás, ich potomkoch, podnes. Veď bez jazyka a písma, bez kultúry a práva nie je nijaká skupina ľudí národom. Ak sme sa v novodobej histórii stali národom, tak aj preto, že sme nim od čias príchodu svätých bratov do Rastislavovej ríše zvanej Veľká Morava, nikdy v podstate neprestali byť. Duch svojbytnosti prežil v potomkoch Slovenov, čo ako potláčaný tisíc rokov, aj keď len ako plamienok alebo iskričky v popolom zasypanej vatre. To, čo bolo povedané a zapísané o svätých bratoch, slovenských apoštoloch, ako o Rastislavovi a Svätoplukovi v pápežských bulách, to nemohol zničiť ani ten, čo zničil Svätoplukovi ríšu. Ríša sa pod tlakom násilia rozpadla, ale záznamy o jej histórii zostali. Aj za to my, Slováci, vďačíme svojim apoštolom. Bez nich by sme možno už neboli.

.....
 ■ **Literárny týždenník, č. 31-21/2009. Rozhovor prinášame v skrátenej podobe.**

Snímka: www.ludiaprelesy.sk

Búrlivý začiatok, dobrý koniec?

SND vstupuje do 90. sezóny

Jubilejná sezóna sa začala 4. septembra 2009 veľkolepo, operným koncertom jedinečnej sopranistky *Lubice Vargicovej* a jej hostí – sólistov Opery SND *Terézie Kružliakovej* a *Petra Mikuláša*, ako aj hosťujúcich umelcov: tenoristu *Pavla Bršlíka*, barytonistu *Vladimíra Chmela* a flautistu *Daniela Janikoviča*. Orchester SND viedol rakúsky dirigent *Ralf Weikert*. Tento septembrový večer patril medzi tie, na ktoré sa nezabúda.

Pravdou však je, že nešlo o úplný úvod sezóny, ten totiž vôbec nebol slávnostný, skôr smutný a pre ľudí mimo divadla nie celkom pochopiteľný. Mám na mysli turbulencie na vedúcich miestach prvej slovenskej scény: najprv abdikácia riaditeľa opery Pavla Smolika, šéfdirigenta Rastislava Štúra, šéfdramaturga Slavomíra Jakubka a napokon aj šéfa činohry Štefana Bučka. Dôvodov uviedli viac, napríklad zasahovanie do umeleckých záležitostí a zlú vzájomnú komunikáciu s generálnou riaditeľkou Silviou Hroncovou. Nato sa riaditeľka funkcie vzdala a spomínaní štyria vedúci pracovníci sa na svoje miesta vrátili. Minister kultúry Marek Maďarič S. Hroncovú odvolal a až do výberového konania na post riaditeľa SND poveril touto funkciou Pavla Smolika. Jediným, kto z miesta neodstúpil, bol riaditeľ Baletu Mário Radačovský. Napriek takýmto vážnym udalostiam vo vnútri divadla nás staronoví vedúci predstavi-

lia na tlačovej besede ubezpečili, že personálne zmeny nebudú mať negatívny vplyv na kvalitu sezóny 2009/2010.

Ale vráťme sa k veľkému jubileu prvej slovenskej scény a pripomeňme si niekoľko historických udalostí, dátumov a mien. V r. 1886 otvorili v Bratislave Mestské divadlo (v dnešnej historickej budove na Hviezdoslavovom námestí). Postavili ho podľa návrhu architektov Helmera a Fellnera v novorenesančnom slohu. Ako inak na tie časy, hrávali v ňom nemecké a maďarské divadelné spoločnosti. Založenie Slovenského národného divadla umožnil až vznik Československej republiky v roku 1918.

Pomoc českých umelcov

Novú éru teda budova začala písať 1. marca 1920 uvedením Smetanovej opery „Hubička“. Aj prvé činoherné predstavenie, „Mariša“ bratov Mrštíkovcov, bolo v češtine. Slovenský divadelný súbor totiž ešte neexis-

toval, v Bratislave pôsobilo Východočeské divadlo z Pardubic. Prvé predstavenie v slovenčine sa uskutočnilo v máji 1920 a šlo o dve jednoaktovky Jozefa Gregora Tajovského „Hriech“ a „V službe“. Balet pod vedením českého tanečníka Václava Kalinu sa po prvýkrát predstavil takisto v máji 1920, baletom Léa Delíba „Coppélia“.

Hoci sa na Slovensku hralo divadlo po slovensky od roku 1831, nemali sme ani školených hercov, ani režisérov, ani iné divadelné profesie. Prví slovenskí herci nastúpili do divadla v roku 1921: Andrej Bagar, Ján Borodáč, Oľga Borodáčová, Jozef Kello, Gašpar Arbét, neskôr Hana Meličková. Z Jána Borodáča sa stal aj náš prvý profesionálny režisér. Na slovenskú a českú časť sa však súbor rozdelil až v jeseni roku 1932. Vtedy prišiel nielen ďalší režisér, Ján Jamnický, ale aj prví absolventi Hudobnej a divadelnej akadémie v Bratislave. Do dejín divadla sa výrazne zapísal český hudobný skladateľ Oskar Nedbal, a to nielen ako dirigent a autor oper i baletov, ale aj ako riaditeľ. V roku 1924 napríklad prijal do divadla prvého školeného slovenského operného speváka Janka Blaha. Po tragickej smrti Oskara Nedbala pôsobil v SND jeho synovec Karel.

Ani balet nemal v čase vzniku k dispozícii profesionálnych domácich tanečníkov. Preto vedenie pozvalo českých a táto spolupráca trvala celé desaťročia. Súbor sa formoval približne dvadsať rokov. Medzi prvé osobnosti slovenského baletu patrila Ella Fuchsová-Lehotská.

Vývojom a zmenami neprechádzali iba jednotlivé súbory, ale aj divadelné budovy.

V roku 1955 sa činohra presťahovala z historickej budovy do Divadla Pavla Országha Hviezdoslava na vtedajšej Leningradskej ulici (predtým aj dnes Laurinskej) a v roku 1962 pribudla Malá scéna na Dostojevského rade.

Túžba sa splnila

Základný kameň nového divadla položili v roku 1984 a stavať sa začalo v apríli 1986. Po dlhých dvadsiatich rokoch nadšenia, pochybností aj odporu, sme sa 14. apríla 2007 konečne dožili slávnostného otvorenia novej budovy SND na dunajskom nábreží. Už prvá sezóna ukázala, že tí, čo majú divadlo naozaj radi, si doň cestu našli.

To je iba niekoľko faktov a zaujímavostí z deväťdesiatročnej histórie SND. V jubilejnej sezóne nás čaká 14 premiér. Jednotlivé súbory si ich podelia takto: opera tri, činohra deväť, balet dve. Okrem toho sa uskutoční deväť koncertov, niekoľko výstav a rôzne sprievodné podujatia.

V opere sa môžeme po niekoľkých rokoch opäť tešiť na Mozartovu „Čarovnú flautu“, Gounodovho „Fausta“ a Belliniho „Puritánov“.

Balet pokračuje v uvádzaní moderných pôvodných titulov. K tanečnému dielu „Everest“ zložil hudbu Pavol Hammel a režijne ho našťuduje činoherný režisér Patrik Lančarič s choreografom Máriom Radačovským. Druhou premiérou pod názvom „Made in: Canada“ bude dielo kanadského choreografa Jamesa Kudelku na hudbu Antonia Vivaldiho a Ludwiga van Beethovena.

Prvú činohernú premiéru novej sezóny diváci zaznamenali už 16. septembra. Pod zložito znejúcim názvom „Hollyroth alebo Robert Roth spívá Jana Hollého mrzkosti a pomer-

kováňa“, sa skrýva scénická podoba básnickej zbierky Vojtecha Miháliku „Veľbný pán z Maduníc“ v podaní jedného herca.

Činohra sa v jubilejnej sezóne predstaví aj hrami, ktoré priamo súvisia s deväťdesiatročnou históriou SND. Uvedme aspoň veršovanú drámu P. O. Hviezdoslava „Herodes a Herodias“ v réžii Janka Borodáča v hlavných úlohách s Hanou Meličkovou a Andrejom Bagarom, ktorou sa v roku 1955 otvárala budova Divadla P. O. Hviezdoslava. V novembri sa v réžii hosťujúceho Romana Poláka predstavia v hlavných úlohách výrazné mladšie herecké osobnosti – Gabriela Dzuríková a Tomáš Mašťalir.

Už spomínaná prvá hra, ktorú uviedlo SND v marci 1920, Mariša bratov Aloisa a Vilema Mrštíkovicov a ktorá od svojho vzniku v r. 1894 patrí medzi najhranejšie drámy na českých a slovenských javiskách, sa na našu prvú scénu opätovne dostane v réžii Jana Antonína Pitínského. Hra bude zároveň novou veľkou príležitosťou pre mladú herečku Táňu Pauhofovú, dobre známu aj divákovi v Čechách.

Do repertoáru pribudne aj dramatizácia úspešného románu slovenského spisovateľa Pavla Rankova „Stalo sa prvého septembra“ (pisali sme o ňom v minulom čísle Listov, pozn. red.). „Zlatým chlapcom“ Neila Simona sa iste poteší najmä staršia generácia, pretože si pamätá excelentnú in-

scenáciu zo sedemdesiatych rokov, v ktorej žali úspechy Martin Gregor a Ladislav Chudík. Predstavenie tentoraz vznikne v spolupráci s Národným divadlom v Brne. Mladú generáciu zahraničných dramatikov zastupuje nemecký autor Marius von Mayenburg a jeho úspešná hra z r. 2007 „Ksicht“.

Deň otvorených dverí

Keďže vlni sa s veľkým ohlasom stretlo podujatie „Deň otvorených dverí“ (prišlo naň približne štyritisíc ľudí), pripravuje sa na 22. novembra 2009 jeho repríza pod názvom „Chystáme sa na vašu návštevu“.

A ešte jedno jubileum. V tomto roku slávia polstoročnicu existencie umelecko-dekoratívnej dielne SND. Priamo v ich priestoroch sa 19. septembra konal slávnostný večer, ktorým organizátori vzdali poctu o. i. zakladateľovi dielni profesorovi Ladislavovi Vychočilovi. Účastníci podujatia krstili aj knižku „Bez nich by Hamlet nezomrel“.

Jubilejná 90. sezóna SND sa rozbehla vo veľkom štýle, pripravované tituly sú veľmi lákavé, takže nám divákovi neostáva iné, len naplno využiť ponúkané možnosti. A vyjadríme nádej, že herci z prvej slovenskej scény budú častými hosťami aj na českých javiskách.

.....
 ■ *Autorka je bratislavská novinárka*
Kresba: Ján Tomaschoff
Snímka: SND

Ján Króner, Diana Mórová a v pozadí stojaca Táňa Pauhofová – tu na archívnom zábere z predstavenia „Tri sestry“ A.P. Čechova – budú aj v novej sezóne patriť medzi opory hereckého kolektívu Slovenského národného divadla

Elegancia a extravagancia

Módna poradňa pre ženy

■ Irena Jesenská

Dnes, milé čitateľky, nazrieme opäť do „kuchyne“ niekoľkých svetových návrhárov, ktorí svoju modelovú konfekciu pre ženy predviedli na parížskych či milánskych prehliadkach počas tradičných dní módy. Obdobie spustenia šatníka na jeseň a zimu 2009/2010 je definitívne tu!

Značka Kenzo s kmeňovým návrhom Antoniom Marrasom si pozvala na móla doslova ruskú rozprávku v pohodlných odevoch vo folklórnom štýle s prevažne kvetinovým motívom. Dlhé naberané sukne, vlnené kabáty, ale dokonca aj topánky lemovali hebké kožušinové obruby, ktoré prebúdza chuť na tuhý, iskrivý mráz a evokovali predstavy o kňazskom záprahu so saňami letiacimi bielou tundrou či nočnými ulicami zasneženého Petrohradu. Návrhy značky Hermès zasa čerpali inšpiráciu v histórii starých dvojkoľníkov. Podľa predlohy odevov vtedajších pilotov vznikli pre ženy šarmantné športové bundy s kožušinovými goliermi, tesné kožené sukne, nohavice či veľké huňaté svetre. Na prehliadke ich často dopĺňovali aj letecké kukly a okuliare, z farieb prevládala antracitová a hnedá. Karl Lagerfeld prezentoval pod značkou Chanel skvostné odevy s výraznými manžetami a naberanými golierikmi v štýle dandy, no klasickú bielu a čiernu farbu pôvabne obohatil nefritovou zelenou a ružovou. Celá kolekcia sa nesie v tradičnom, „chanelovskom“ duchu, lež napriek tomu vykazuje aj množstvo nových a veľmi dômyselných prvkov, ktorým len málokto z nás odolá a nechá sa nimi istotne inšpirovať pri dotváraní vlastného jesenného a zimného šatníka.

Čo nového v Paríži a Miláne

Stelesnenou eleganciou možno nazvať pútavú prehliadku značky Max Mara, ktorá právom zaujala na milánskom týždni módy elegantnou kolekciami najrozmanitejších hrejivých kabátov a kabátikov z hladkých materiálov, prevažne v béžovej či sivej farbe.

Extravagančný John Galliano zasa predviedol hýrivé variácie na balkánsku tému a predstavil obecenstvu široké kruhové sukne, ktoré doplnili rozmanité saká či krátke kabátiky, žiarivé belostné blúzky so širokými zdobenými rukávami, a takisto aj šatky a opasky s našitými dekoratívnymi plieškami. Pre módnú značku Christian Dior pripravil ten istý Galliano pre zmenu ohromujúcu orientálnu kolekciu plnú blyskavého brokátu, jemného hodvábu a pravekého kašmíru s tradičným pestrým vzorom tejto luxusnej tkaniny.

Ani móda však neunikla dopadu finančnej krízy, preto v Paríži i v Miláne značne preriedli zástupy amerických či ruských záujemcov, ktorí v posledných rokoch húfne obsadzovali popredné divácke miesta pri mólach. V tejto súvislosti je zaujímavý názor fenomenálneho japonského módného guru. Issey Miyake totiž v rozhovore pre agentúru Reuters povedal, že podľa neho by sa Japonsko

malo pokúsiť oživiť krízou postihnutú ekonomiku ponukou avantgardných návrhárskych koncepcií, a to od architektúry až po módu. „Sme v ťažkej hospodárskej situácii,“ pripustil. „Ale podľa mojej mienky je to presne doba, kedy by sme mali k tvorbe módného dizajnu pristupovať s väčším elánom.“ Nuž, zdá sa, že dnes už sedemdesiatročný tvorca má pravdu, a tá platí nielen pre krajinu vychádzajúceho slnka. Veď čo by to bol za život, keby sme iba vzdychali nad poloprázdnu peňaženku a nedokázali obdivovať hodnoty novej architektúry, umenia... Napokon, aj mnohí módní návrhári, ako to dokázal konkrétne aj Miyake, sú umelcami v pravom zmysle slova.

Cena nemusí byť problémom

A dnes dokonca prichádzajú na trh s odevmi, ktoré nám vychádzajú v ústrety i nižšími cenami. Stella McCartneyová napríklad vytvorila návrhy pohodlných a zároveň finančne menej náročných kreácií, ktoré majú vyhovovať najmä pracujúcim ženám. Značka Gucci zasa pre túto sezónu zamerala svoju módnú stratégiu na ozaj jednoduché kostýmy. Ak podobný máte (alebo si ho ešte len zadovážite – a vôbec nemusí byť značkový), nebudete banovať. Dopĺňajte ho prostými pulóvikmi, košľami alebo

blúzkami, a vždy budete vyzerat' elegantne. Nechajte sa inšpirovať i Guccioho modro-čierou kombináciou farieb či úzkymi nohavicami. Dôležitým doplnkom je praktická objemná kabelka, ktorá vyzerá pôsobivo a navyše do nej vložíte nielen kľúče, kozmetickú taštičku či vreckovky, ale aj rôzne spisy do práce, učebnicu na kurz angličtiny alebo tričko do telocvičnice. Gucci ponúka aj bezchybné saká s výrazným opaskom, ktoré je opäť vhodné doladiť košefou alebo blúzkou. Spod saka môže tento kus oblečenia pokojne vykukovať, je to vážne „šik“. Ak neodoláte kožušine a uspokojíte sa s jej napodobeninami (veľmi sa za ne prihováram), v nadchádzajúcej sezóne si ich vrchovatodoprajte, sú zasa v kurze.

A čo robiť, ak nám je napriek babušeniu ustavične zima?

Hriate bez alkoholu

Ak trpíte pravidelným neduhom studených prstov na rukách aj na nohách, a pritom sa nikdy nedokážete poriadne zohriať, pokúste sa s týmto nepríjemným stavom konečne popasovať. Medzi najčastejšie faktory, ktoré majú naše zimomriavky na svedomí, sa zaraďuje chlad, emocionálna záťaž alebo nedokonalé prekrvenie. V prípade, že chladnými končatinami trpíte aj v lete, nebude asi od veci objednať sa na návštevu u lekára. Príčinou totiž býva nízky tlak či funkčné poruchy arteriálneho prekrvenia kože a podkožného tkaniva, nazývané vazoneuróza. Zásadne dôležité je podstatne zvýšiť príjem tekutín. Voda zriedi krv a do cievného riečiska prenikne omnoho jednoduchším spôsobom. Veľmi účinné sú takisto rôzne relaxačné cvičenia, ktorými človek získava prevahu nad stresom. Pomáha aj strečing alebo aerobné aktivity. Pokúste sa zvýšiť aj prísun soli a rozhodne vyskúšajte striedavý kúpeľ nôh v studenej a teplej vode. Márne nemusia byť

ani osvedčené babské rady a recepty, kedy sa do lavóra s vodou pridáva soľ a zhruba jedna polievková lyžica mletého suchého – či nastrúhaného čerstvého – ďumbierového koreňa.

Kúpeľ prehreje nielen nohy, ale i celé telo. Nezabudnite na teplúčkú štrikovanú ponožku alebo podkolenku. Vynikajúcim pomocníkom sú tiež prípravky z ginka, konkrétne napríklad čaj z jeho zázračných lístkov, ktoré upravujú poruchy prekrvenia. Takisto spomínaný čerstvý ďumbier (zázvor) nemusíte pridávať iba do kúpeľa; osobne ho používam aj na prípravu ďalšieho účinného čaju s citrónom a medom. Aby bol nápoj zároveň lahodný, do kanvičky vriacej vody stačí nastrúhať asi dvojcentimetrový kúsok. Každopádne sa pokúste dobre prehriať. Sychravé počasie síce nie je nič príjemného, ale pri dobrej vôli, dobrej knihe či hudbe, a v neposlednom rade i pri dobrej starostlivosti o vlastnú telesnú schránku, sa dá znášať celkom blažene.

Dovidenia v ďalšom čísle sa teší

Vaša Irena

■ *Autorka je publicistka*

Snímky: internetové zdroje a archív

Pohnuté osudy Mariánskeho stípa v Žiline

■ Peter Štanský, Dana Doricová

Všeobecné slovenské dejiny sú našim čitateľom iste dostatočne známe. Situácia sa však razom zmení, ak hovoríme o histórii jednotlivých umeleckých a sakrálnych pokladov. Ako svedčí aj príbeh žilinského Mariánskeho stípa, v tejto oblasti vlastivedy sa môžeme ešte všetci poučiť.

Po významnom období stredoveku sa Žilina v období baroka opäť výraznejšie zaradila do výtvarného diania na Slovensku. Prítomnosť jezuitov a františkánov znamenala rozvoj monumentálnej architektúry kostolov a v ich výzdobe prudký rast počtu sôch a malieb.

Dôležité je, že žilinské barokové pamiatky sa dodnes zachovali v relatívne nezmenenom stave, aj keď poznamenané pôsobením času. K pamiatkam baroka v meste patrí aj ojedinelá pamiatka exteriérového sochárstva – stíp so sochou Panny Márie, patrónky Slovenska.

Baroková socha (na fotografii) v strede Mariánskeho námestia pochádza z roku 1738. Stalo sa tak zásluhou žilinského senátora Jozefa Matulaja, ktorý mestu daroval peniaze na platy farára, kaplána a profesorov školy, ako aj na špitál a stavbu stípa zvaného immaculata. Autormi sochy boli rezbár Jozef Veisman z Frýdku a kamenár Václav Petráš z Řetechova pri Uhorskom Brode. Na sokli sochy je umiestnený sv. Florián, patrón hasičov, ochranca pred požiarmi. Na piedestáli bol pôvodne latinsky nápis: „Z úcty k Panne Márii a Bohu dal postaviť gróf (Juraj Erdody) a mestská rada“. Sochu reštaurovali v rokoch 1852, 1900 a 1913. Pri poslednej obnove pribudol nápis: „Tvoju pôvodnú krásu opätovne obnovil Tvoj čiteľ Juraj Tvrďý, nitriansky kanonik a opát“. Tentoraz však už bol nápis nielen v slovenčine, ale – v súlade so zúrivou polití-

kou maďarizácie – aj v maďarčine. Pri ďalšej obnove sochy v roku 1940 sa nápis opäť menil, hoci časť z neho je dnes už zatretá maltou: „Krásu Tvoju znova obnovilo mesto Žilina za starostovania Vojtecha Tvrďého“. Sochu chceli mestské úrady v roku 1953 premiestniť na iné miesto, avšak po smrteľnom páde kamenára z lešenia sa už nik nepokúsil zámer zopakovať. Sochu potom reštaurovali v rokoch 1988-1990 a 2001-2002.

Postava stojí na mätko tvarovanom sokli s reliéfom sv. Floriána. Sokel je zdobený anjeli a po bokoch ho podopierajú voluty s elegantnou ornamentálnou kovovou mrežou. Je čiastočne zlátенá, vytvorená zo zatopených rokajových a akantových rozvilín. Immaculata stojí na zemeguli a na polmesiaci s ľudským profilom, nohou prišľapuje hada. Bohato riasený šat má jemne rozviaty, ruky zopäté a zrak obrátený k nebesiam. Je prostovlasá a skrášľuje ju dvanásť hviezd.

Bola symbolom katolicizmu, pod jej záštitou sa viedol i protireformačný boj. Bola patrónkou nielen Slovenska, ale aj viacerých iných stredoeurópskych krajín. Budované mariánske stípy boli zároveň darmi za pomoc a záchranu pred morom, chorobami, vojnovým nebezpečenstvom. Preto sa s ňou z obdobia baroka stretávame po celej strednej Európe. Symbolizovala pomoc viery a svätých patrónov.

Baroková pamiatka na Mariánskom ná-

mesti v Žiline podlieha neustále vplyvom životného prostredia, ktoré ju poškodzuje. Na jej stave sa výrazne prejavuje aj neustály nepriaznivý vplyv blízkych líp. Stromy sa svojou výškou stali medzičasom dominantou námestia, čo predtým nikdy nebolo. Historické fotografie nám sprostredkujú podobu námestia v minulých storočiach. Zeleň na námestí rástla aj predtým, ale v menšej miere, stromy len dotvárali námestie po jeho okrajoch.

Immaculata stála pôsobivo na voľnom priestranstve, tak, ako mariánske a morové stípy napríklad v Košiciach, Kremnici, Banskej Štiavnici či v Bratislave.

Nebola obkolesená a krytá „hradbou“ korún vysokých líp na južnej strane, ktoré sochársko-kamenárske dielo z pieskovca zanášajú prirodzeným odpadom. Bránia jeho prevzdušňovaniu, a tým podporujú rast škodlivej mikroflóry.

Preto by bolo žiadúce, aby pre záchranu vzácnnej barokovej pamiatky, ako aj pre obnovu historického rázu námestia, mesto lipy zredukovalo a postupne odstránilo. A zeleň na námestí aby zostala len po obvode, ako tomu bolo v minulosti.

■ *Autori sú historici zo Žiliny*

Snímky: Helena Nosková

Bryndza je biele zlato

■ **Bianka Stuppacherová**

„Liptovská bryndza dnes repce, robí vraj haluškám čepce. A hoci belostné, krásne, nik o nej nepíše básne...“ Spomínate si na tú pesničku z detskej televíznej relácie Zlatá brána? Dnes sa už bryndza nemôže sťažovať, že by o nej odborníci na výživu nebásnili! Považujú ju totiž za **bombu plnú probiotík, ktorá znižuje cholesterol, cukor v krvi, zápalové parametre, dokonca krvný tlak!** A prirovnávajú ju k bielemu zlatu!

Bryndza je slovenský mikrobiálny fenomén, unikátny patent prírody, prírodná konzerva, ktorá zachováva všetky pôvodné zložky ovčieho mlieka. Proces zrenia na salaši a v bryndziarni spôsobuje, že sa v nej doslova premnožia „priateľské“ baktérie mliečneho kvasenia, tzv. probiotiká, ktorých blahodarné účinky na ľudský organizmus čoraz častejšie ospevujú vedci i lekári. V jednom grame bryndze sa nachádza asi jedna miliarda týchto prospešných mikroorganizmov z viac ako dvadsiatich druhov. Ak si uvedomíme, že bežný jogurt či nápoj obsahuje len jeden-dva druhy živých mliečnych baktérií, niet o čom diskutovať. Pravidelná konzumácia bryndze preukázateľne znižuje hladinu škodlivého cholesterolu, a to aj napriek tomu, že má vysoký podiel tuku v sušine (45 – 48 percent). Vyznačuje sa pozitívnym účinkom pri prevencii rakoviny hrubého čreva, zažívacích problémoch, alergických ochoreniach, rednutí kostí, cukrovke, zvyšuje imunitu a znižuje dokonca krvný tlak. Tak!

Má to však jednu podmienku. Všetky tieto fantastické vlastnosti a účinky vykazuje len tradičná bryndza, vyrobená zo surového, nepasterizovaného mlieka. Pasterizácia – čiže tepelné spracovanie ovčieho mlieka – bryndzu do veľkej miery znehodnotí. A termizácia, čo znamená zahriatie na ešte vyššiu teplotu, z nej urobí praobyčajný syr bez opisovaných liečivých vlastností, ktorého cieľom je zaplniť žalúdok a chuťou „oklamať“ jazyk.

Bryndza lieči

Z historického hľadiska je to výrobok, ktorému možno bez váhania priradiť nefalšovaný slovenský pôvod. Podľa písomných záznamov prvú živnostenskú bryndziareň zriadil Ján Vagač v Detve už v roku 1787! Bryndza má teda nielen obchodnú a výživnú hodnotu, ale aj historickú a kultúrnu. Nás však v tejto chvíli zaujímajú jej liečivé vlastnosti, pretože pred krátkym časom priniesol nespochybniteľné dôkazy jej pozitívneho vplyvu na ľudský organizmus vedecký klinický test.

Skupina 24 dobrovoľníkov jedla po dobu ôsmich týždňov sto gramov bryndze denne. Okrem poklesu obsahu „zlého“ cholesterolu v krvi odborníci zaznamenali vzostup toho „dobrého“, ale vedcov prekvapil aj pokles hladiny cukru a hodnôt krvného tlaku.

Ovčie mlieko, z ktorého sa vyrába bryndza, je mimoriadne cenné aj z hľadiska obsahu vápnika. „Kým 100 g kravského mlieka obsahuje 100-120 mg vápnika, jeho obsah v ovčom mlieku je až dvojnásobný,“ povedal prof. RNDr. Libor Ebringer, DrSc. z Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave v prednáške o probiotických potravinách na Slovensku. „Ak sa v 100 gramoch taveného syra z kravského mlieka nachádza 200-300 mg vápnika, v bryndzi je ho 650-700 mg,“ potvrdzuje tento známy propagátor bryndze.

Tradičná slovenská bryndza z nepasterizovaného mlieka sa zaraďuje medzi tzv. funkčné potraviny, ktoré nielenže nasýtia, ale aj pozitívne ovplyvňujú zdravie. Jednoducho možno povedať, že majú liečivé vlastnosti.

Bohatstvo vitamínov

Bryndza je okrem spektra užitočných mikroorganizmov výdatným zdrojom kvalitných bielkovín, minerálov a vitamínov.

Dobre ju znášajú aj mnohí ľudia s neznášanlivosťou laktózy, pretože počas spracovania mlieka na ovčí syr a bryndzu dochádza k prirodzenému úbytku mliečného cukru. Aj mliečna bielkovina je v bryndzi stráviteľnejšia ako tá pôvodná v mlieku, dochádza k tomu v procese zrenia čiže fermentácie.

Celkovo pasterizácia likviduje aj užitočné baktérie s prospešnými účinkami. Mnohí výrobcovia a spracovatelia bryndze ju preto považujú za nezvládnutie náročnej výroby takéhoto syra. Bryndza je inak jediný mliečny výrobok, ktorý sa vyrába zo surového mlieka. Slováci jej v priemere skonzumujú za rok asi 30-40 dekagramov.

Správna bryndza pritom nie je úplne jemná, t. j. nie je hladká ako maslo. Naopak, obsahuje drobné zrníčka ovčieho syra. Zrnitosť

alebo hrudkovitosť je typickou vlastnosťou a zvláštnosťou bryndze.

■ Článok sme prevzali z bratislavského denníka Pravda

Ilustračná snímka: Slovpres

Aké druhy bryndze poznáme:

- vyrobená zo surového nepasterizovaného mlieka, vyrovná sa elixíru dlhovekosti, kaukazskému kefiru
- vyrobená z pasterizovaného mlieka – obsahuje jeden alebo niekoľko málo druhov mliečnych baktérií, ktoré sa musia pridať do pasterizovaného mlieka z originálneho zákvasu
- tzv. termizovaná – neobsahuje živé mliečne baktérie ani ostatné mikroorganizmy, pretože tie zahynuli počas technologického procesu pri vysokej teplote; najlepšie by bolo volať ju bryndzová nátierka.

Podľa ročného obdobia poznáme:

- *bryndzu zimnú* – okrem nasoleného ovčieho syra uloženého v dubových sudoch obsahuje aj kravský syr; podľa potravinového kódexu by každá bryndza mala obsahovať aspoň 50 percent ovčieho syra.
- *bryndzu letnú* – pochádza z ovčieho syra v sezóne, keď sa ovce pasú na lúkach a valasi ich doja; prvá takáto lahodná bryndza sa obyčajne objavuje v máji, preto dostala prívlastok „májová“.

Skutočné ovečky sú na paši, tieto zostali pre turistov – salaš v Michalovej na strednom Slovensku

Bratislava bude väčšia — aj krajšia?

■ Marián Babic

Okolo toho, ako bude vyzerat' Bratislava, je opat' rušno. V októbri totiž mestskí poslanci aktualizujú územný plán z roku 2007. Aktivisti sa sťažujú, že nemali dost' možností na jeho ovplyvnenie, magistrát mesta zase oponuje, že príslušný dokument bol mesiac na internete. Nespokojné sú aj mestské časti. Poslanci Starého Mesta, Nového Mesta a Ružinova sa sťažovali, že v dokumente chýbajú zaslané pripomienky.

Hrozi teda, že sa bude opakovať rok 2007, keď Bratislava dostala nový dokument po 27 rokoch. Plán mal zabezpečiť poriadok v tom, kde a čo sa môže stavať. Aktivisti s ním neboli spokojní. Nízka kvalita materiálu sa navyše potvrdila aj tým, že sa ihneď začala jeho aktualizácia. Navyše po pol roku sa ukázalo, že existuje nesúlad medzi textovou a obrázkovou časťou a vzniklo podozrenie z falšovania, ktoré riešila až prokuratúra. To isté hrozi aj teraz. Podľa staromestskej poslankyne Soni Párnickej je v dokumente malá vetička, ktorá mení regulatív v pamiatkovej zóne, čím by sa tam mohlo stavať vyššie. Iniciatíva „Bratislava otvorene“ zase považuje dokument za neprehľadný a nerešpektujúci požiadavku nemeniť zeleň na domy.

Roztrúsenú výstavbu výškových budov a ich prenikanie do stredu mesta odsudzuje aj hlavný architekt Bratislavy Štefan Šlachta, ktorý vyhlásil: „Urobíme všetko pre to, aby sme výškové budovy sústredili na dve až tri miesta.“ K realizácii tohto zámeru však sám priznáva, že on sám i seriózna architektúra prehrávajú. Je to od čias povolenia výškových budov Auparku pri petržalskom prístupe k Novému mostu, ktorú považuje za „bezohľadne vsadenú do panorámy mesta“. Bol to precedens, ktorý má dôsledky v množ-

stve ďalších, rovnako nevhodných projektov. Medzi ne patria pripravované veže Incheby, veža pri Starom moste na území štadióna Artmédie, veža Digital Park III. v Petržalke oproti Auparku, veže na Šancovej, Záhradníckej či Karadžičovej ulici. Jediné, čomu sa podarilo zabrániť, je postaviť mrakodrap za pamätníkom na Námestí SNP.

Architekti však za zásadnú otázku považujú stanoviť smernú veľkosť mesta, ktorá by pokryla zabezpečovanie jeho potrieb. V územnom pláne z roku 1980 sa počítalo so smernou veľkosťou 550 000 obyvateľov. To sa zabezpečiť nepodarilo, nielen čo sa týka počtu obyvateľov, ale aj čo sa týka vybudovanej infraštruktúry, od bývania cez administratívne a výrobné priestory, obchodné zariadenia až po dopravnú sieť, ktorá kolabuje.

Plány siahajú do roku 2030

„Ak by sa splnili parametre územného plánu z roku 1980, dnes problémy nemáme,“ tvrdí Michal Babiar z magistrátu. V súčasnosti v Bratislave trvalo býva asi 428 000 obyvateľov. Cez deň však ich počet vzrastá až na 700 000 osôb. Do metropoly totiž dochádza za prácou asi 160 000 ľudí z iných slovenských miest a dedín, ale aj 50 000 študentov. Dokonca treba počítať s tými, ktorí

dochádzajú za prácou do mesta zo zahraničia. Len z Rakúska je to asi 6 000 ľudí. Nová smerná veľkosť 550 000 (do roku 2030) však s týmito ľuďmi ako keby nepočítala.

Ako zdôrazňuje Šlachta, „pri bratislavskom stavebnom rozvoji sa rýchlejšie stavalo než rozmýšľalo. Myslelo sa viac na zisk ako na ľudí, prostredie, chýbajúcu technickú infraštruktúru.“ Ukázalo sa pritom, že sila kapitálu spočíva v jeho moci meniť čokoľvek, a to veľmi razantne a rýchlo. Podľa Šlachtu však Bratislava aj tak nebude miliónová, čo bol dlhodobý sen politikov.

Ako by teda mala nová Bratislava vyzerat' už o pár rokov? Aj keď panuje kríza, nové plány sa majú uskutočniť približne do piatich rokov. V širšom centre mesta sa výstavba sústreďuje do oblasti Mlynských nív. Hranice územia sú vymedzené prakticky od Starého mosta Karadžičovou ulicou po jej križovatku so Záhradníckou, po nej až po Bajkalskú a späť k Dunaju. Na tomto území už niektoré veľké stavby stoja, ako napr. budova Všeobecnej úverovej banky, susedná CBC I, niekdajšie tlačové stredisko, dnes Tower 115 či obchodné stredisko Apollo. Stavia sa veľký komplex Eurovea na nábreží Dunaja, v ktorého druhej časti budú aj mrakodrapy s 18 až 33 podlažiami. Na mieste bývalej káblvky a ulice Mlynské nivy, vrátane dnešnej autobusovej stanice, sa chystá veľký projekt Twin City. Neďaleko, na Chalúpkovej ulici, vedľa výškovvej budovy Tower 115 bude Panorama City, kde vyrastú dve najvyššie budovy v meste s výškou 135 metrov. Továrň na blízkej Košickej ulici nahradí komplex Klingerka. Na Bottovej ulici sa stavia Lipový park, kde budú dva mrakodrapy s 34 a 40 podlažiami a na Plynárenskej ulici vyrastajú budovy „3nity“, teda tri veže.

Petržalka s rekordmi

Ešte väčšia výstavba sa však rozbieha na petržalskom brehu Bratislavy. Na mieste štadióna Artmédie vyrastie areál s 29-podlažnou

Takto vyzerá projekt Twin City 1

budovou GG Tower. Petržalka City má vzniknúť na území pri Chorvátskom ramene ako mestské multifunkčné centrum. Oproti železničnej stanici Petržalka už stojí „Viedenská brána“ s dvoma vežiakmi so 16 a 24 podlažiami. Oživiť by sa mali aj susedné priestory Matadorky, kde časť starého priemyselného komplexu nahradia nové viacfunkčné centrá. Skutočným megakomplexom však bude Južné Mesto, ktoré má vzniknúť za Panónskou cestou na poliach medzi Petržalkou, Jarovcami a rakúskou hranicou. Spomenúť treba aj petržalskú športovú halu spojenú s rekreačnou zónou, pre ktorú sú už kúpené pozemky medzi Dolnozemskej cestou a novým depom mestskej hromadnej dopravy.

Najnovším ohláseným projektom je zábavné centrum, ktorého súčasťou majú byť luxusné hotely, golfové ihriská, kasína, reštaurácie a kúpele. Jeho majiteľom bude najväčšia svetová spoločnosť v oblasti zábavy, americká firma Harrah's, pričom v prvej etape preinvestuje 1,5 miliardy eur.

Stavať sa však bude aj v ďalších častiach Bratislavy. Projekt Slovany tvorí dvojica navzájom premostených vežiakov na území bývalého podniku BEZ a susednom priestore na Račianskej ulici. Budú sa týčiť do výšky 130 metrov. Ďalším veľkým zámerom je súbor v západnej časti mesta medzi Lamačom a Záhorskou Bystricou „Lamačská brána“.

Pokiaľ ide o Staré Mesto a jeho centrálnu časť, je tu niekoľko urbanistických problémov, ktoré treba riešiť. Napriek všetkým plánom sa ešte nezačala revitalizácia a prestavba Námestia SNP. Pomaly sa zabúda aj na veľké plány s premenou Kamenného námestia a nahradením komplexu hotel Kyjev – obchodný dom Tesco novým areálom. Riešiť treba aj Staromestskú ulicu, kde by doprava mala ísť pod zem, Fazulovú ulicu a celý priestor medzi budovou Národnej banky Slovenska a fakultnou nemocnicou, kde by podľa Šlachtu mohli vyrásť mrakodrapy. Osobitnou kapitolou je podhradie. Historické jadro má bezpochyby značnú príťažlivosť, ale musí sa zmeniť, dnes sa vyprázdňuje. Pre vysoké ceny dávajú ľudia pri nákupe prednosť nákupným centrámi ako je Aupark či Pollus. Nové administratívne budovy lákajú lepšími podmienkami firmy sídliace doteraz v strede mesta, takže po nich zostávajú prázdne objekty.

Doprava je kľúčom

Najvýraznejším problémom je však doprava, ktorá zaostáva asi o dvadsať rokov. Dnes ju charakterizujú každodenné zápchy na ces-

tách a diaľniciach. Podľa Šlachtu v tejto oblasti chýba viac koncepcnosti. Preto sa ukazuje potreba nového dopravného generelu. Neexistujú totiž dostatočné dopravné prepojenia na zabezpečenie plynulosti cestnej dopravy.

Jedným z riešení je, že doprava by sa mala ukryť pod zem. A to tak dynamická, teda cesty, ako aj statická, teda parkovanie áut. Nedostatočnú kapacitu dopravnej siete komplikuje nová výstavba, kde investori ani projektanti neuvažujú nad tým, ako sa do nových komplexov dostane človek autom. Navyše v okolí nových budov nie je dostatok miest na parkovanie a Slovákom sa ešte stále nechce dávať autá do podzemných garáží, kde sa platí. Chýbajú miesta na parkovanie v noci. Odhaduje sa, že len v Petržalke ich chýba asi 40 000. Tamojšia samospráva chce v najbližších desiatich rokoch zabezpečiť 10 000 nových parkovacích miest, čo je však málo a na tento účel by sa malo využiť aj 100 zo 150 detských ihrísk, čo nie je podľa Šlachtu riešením. Tým sú opäť parkovacie garáže, len či bude ochota obyvateľov ich využívať, keď nebudú zadarmo... Závažným zostáva aj objazd a spojenie oboch brehov Bratislavy. Tu sa za jedinú možnosť považuje vybudovať šiesty a siedmy most cez Dunaj. Lenže

dopravné stavby sa financujú z verejných zdrojov a tam na to niet peňazí.

I tak sa ukazuje, že cestná doprava nemôže byť v Bratislave nosnou. Udržateľný rozvoj môže zabezpečiť jedine spoľahlivá a rýchla hromadná doprava. O výstavbe električkovej rýchlodráhy ako lacnejšej alternatívy metra sa uvažuje už roky. Teraz sa dokonca hovorí o spojení mestského systému hromadnej dopravy so železnicami, lenže to iste potrvá roky. Architekt Štefan Šlachta napriek všetkému nie je pesimistom. „Som jedným z mála ľudí, ktorých súčasná finančná a ekonomická kríza teší. Kríza zmenila aspoň to, že bude viac času na rozmýšľanie, diskusiu, možno aj overenie si variantných riešení a rozumnejších výsledkov. Očakávam prerušenie a prehodnotenie megalomanských projektov. Mali by v omnoho prijateľnejšej forme rešpektovať mierku mesta,“ zdôrazňuje.

Na to je však potrebnější aj odvážnejšia politika mestských a miestnych samospráv. A odvážne riešenia potrebujú odvážnych otcov mesta.

.....
 ■ Autor je bratislavský novinár
 Snímky: archív autora

Takto vyzerá projekt Slovany v hlavách architektov

Čriečky z veľtržného Brna

■ Jozef Gáfrik

Medzinárodný strojársky veľtrh v Brne vznikol svojho času ako československý a v podstate takým aj zostáva. Jeho 51. ročník sa konal v dňoch 14. – 18. septembra 2009 a ak by niekto čakal, že kríza nejako výrazne utlmila záujem vystavovateľov, mylil by sa. Do moravskej metropoly prišlo okolo 1500 firiem z 28 krajín sveta, z toho zo Slovenska rovných osemdesiat. Po Nemecku (250 podnikov) to bola druhá najsilnejšia zahraničná účasť.

Ešte donedávna bolo zvykom, že jeden z veľtržných dní niesol prívlastok „slovenský“. Tentoraz sa organizátori rozhodli inak, Slovensko figurovalo ako oficiálny partner tejto významnej medzinárodnej prehliadky. K jej nosným odvetviam patrili popri samotnom strojárstve aj elektronika, automatizácia a meracia technika, energetika a logistika.

„Celosvetová hospodárska a finančná kríza postihla aj slovenské strojárstvo a ani Slovensko samozrejme nemá čarovný prútik na jej urýchlené vyriešenie. Ale práve počas krízy – a to chcem zdôrazniť – významnú úlohu v našich vzťahoch zohrávajú okrem geografickej polohy aj historické väzby a spoločné tradície,“ povedal v tejto súvislosti pre tlač veľvyslanec SR v Prahe Peter Brño, inak sám ekonóm a predtým dlhoročný diplomat vo sfére zahraničného obchodu v rôznych krajinách sveta.

A účasť slovenských subjektov mu dala za pravdu. Schválne je nutné nájsť nejaký neutrálny strešný pojem pre slovenských vystavovateľov, lebo nimi zďaleka neboli len veľké priemyselné podniky, ale napríklad aj vysoké školy, ktoré sa takto snažili podčiarknuť význam spätosti vedy a výskumu s praxou. Za všetky uvedme aspoň Tech-

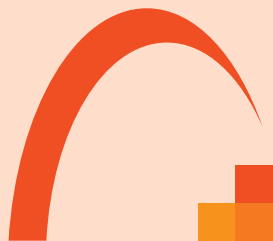
nickú univerzitu v Košiciach a jej Vývojovo-realizačné pracovisko získavania a spracovania surovín, ako aj Žilinskú univerzitu a jej Ústav konkurencieschopnosti a inovácií.

Medzi priemyselnými podnikmi dominovali tie, ktoré vďaka dostatočnej kapitálovej vybavenosti výhodne kúpili českých partnerov a teraz využívajú synergický efekt z tohto spojenia. Klasickým príkladom sú Podbrezovské železiarne, ktoré v Českej republike už pred rokmi kúpili o. i. Žďárske strojárne v Žďari nad Sázavou. Železničné opravovne a strojárne z Vrútok sa v Brne predstavili zase spoločnou expozíciou so Železničnými opravovňami a strojárňami Nymburk, ktorých sú vlastníkom.

Vyššie polovicu z vystavovaných exponátov tvorili novinky či modernizované výrobky. „Predstavovanie technických novinek je jednou z najdôležitejších funkcií nášho veľtrhu. A nie náhodou, veď inovácie sú kľúčom k budúcnosti firiem. Ak podnik v krízovej situácii neinovuje svoje výrobky a služby, medzi konkurenciou sa nepresadí“, uviedol na tlačovej konferencii Jiří Rousek, obchodný riaditeľ spoločnosti Veľtrhy Brno.

Význam česko-slovenských dvojstranných ekonomických vzťahov podčiarkli aj rôzne

Veľtrhy Brno

ďalšie podujatia, ktoré sa uskutočnili pri tejto príležitosti. Uvedme aspoň konferenciu „Aplikácia logistiky v oblasti výrobných procesov“, ako aj česko-slovenskú kooperačnú burzu v oblasti strojárkeho a elektrotechnického priemyslu. Z hľadiska pozornosti tlače si však asi najväčšiu pozornosť vyslúžila konferencia „Jadrom proti kríze?“, kde sa hovorilo o perspektívach spoločného postupu pri budovaní nových energetických zdrojov. Nové elektrárne budujú obe krajiny spoločne v súčasnosti napríklad v Čínskej ľudovej republike a vo Vietnamskej socialistickej republike, ale nie je nijakým tajomstvom, že České energetické závody sa významne podieľajú aj na budovaní štyroch nových jadrových elektrárenských blokov na Slovensku. Dva vyrastú v Jaslovských Bohuniciach a dva v Mochovciach, každý s výkonom 440 megawattov.

Ani spoločnými konferenciami sa však slovenská účasť na veľtrhu v Brne nevyčerpáva. Nemôžeme totiž zabudnúť ani na množstvo bežných návštevníkov zo SR, ako o tom neklamne svedčila slovenská vrava prakticky pri ktoromkoľvek stánku.

■ *Autor je novinár*

Snímky: Slopress a Veľtrhy Brno

Fakty o zahraničnom obchode medzi SR a ČR

Česká republika je druhým najvýznamnejším obchodným partnerom Slovenskej republiky a šiestym najväčším zahraničným investorom pod Tatrami.

V roku 2008 doviezlo Slovensko z ČR tovar v hodnote 5,673 miliárd eur a slovenský vývoz do ČR prekročil hranicu 6,465 miliárd eur. Aktívne saldo Slovenska dosiahlo 791 miliónov eur.

Zdroj: HN (ČR)

Požiarňa ochrana v bytových domoch

■ Marta Očovská

V rámci ochrany bytov pred vykrádaním sa niektorí užívatelia rozhodli, že na jednotlivých poschodiach v spoločných chodbách domov budú zamykať vstupné dvere vedúce do týchto chodieb, čím si zabezpečia, že vstup do bytu zo spoločnej chodby bude prístupný len užívateľom bytov na danom poschodí. Tým sa však zabráni ľahkému a rýchlemu prístupu k hydrantom, ktoré sú umiestnené v spoločných častiach budovy. V prípade požiaru musia potom požiarnici zdolať o jednu prekážku viac. Čo sa týka uzamykania či nezamykania dverí na chodbách bytových domov, je potrebné uviesť, že celkom podrobne túto problematiku nevyčerpáva nijaký právny predpis.

V ustanovení § 5 odst.1 písm. b) zákona č.133/1985 Zb. o požiarnej ochrane v znení neskorších predpisov zákon právnickým osobám a podnikajúcim fyzickým osobám ukladá povinnosť vytvárať podmienky pre hasenie požiaru a pre záchranné práce. Je predovšetkým nutné udržiavať príjazdové cesty voľné, práve tak, ako aj nástupné plochy požiarnej techniky. Voľné musia zostať aj únikové cesty a prístup k núdzovým východom, elektrickým rozvodným zariadeniam, uzáverom vody, plynu a kúrenia, k vecným prostriedkom požiarnej ochrany a k ručnému ovládaniu požiaro-bezpečnostných zariadení. Podrobnejšie sa v § 11 odsek 3 písm. b) vyhlášky č. 246/2001 Zb. o stanovení podmienok požiarnej bezpečnosti a výkonu štátneho dozoru (vyhláška o požiarnej prevencii) uvádza, že pre to, aby sa mohla uskutočniť evakuácia osôb, zvierat a materiálu, resp. záchranné práce, právnické a fyzické osoby-podnikatelia zabezpečujú, aby priestory (chodby, schodiská a pod.), ktoré sú súčasťou únikových ciest, boli voľne priechodné.

Ak bola pre obytný dom v minulosti schválená projektová dokumentácia a požiaro-bezpečnostné riešenie stavby, vrátane uzamykateľných dverí na chodbách, nie je zamykanie dverí na chodbách v rozpore s predpismi požiarnej ochrany. V prípade, že všetci obyvatelia bytov majú od

týchto dverí kľúče, evakuácia osôb nie je ohrozená.

Isté je však aj to, že tento stav nie je z hľadiska súčasných technických možností ideálny. Je preto vhodné, aby skutočný stav bytového domu majitelia konzultovali s osobou, ktorá je v oblasti protipožiarnej ochrany odborne spôsobilá (podľa § 11 zákona o požiarnej ochrane). Odborník potom posúdi všetky okolnosti na mieste.

Ak uzamykanie dverí nie je v súlade s projektovou dokumentáciou a bezpečnostným riešením stavby, s najväčšou pravdepodobnosťou ide o porušenie zákona o požiarnej ochrane.

Je vhodné – v záujme správneho postupu – obrátiť sa na príslušný protipožiarly zbor (ktorý vykonáva štátny požiarly dozor na úseku protipožiarnej ochrany) a celú problematiku konzultovať s jeho pracovníkmi.

■ *Autorka je členka Klubu slovenskej kultúry a právnička*

Program Slovenského inštitútu v Prahe na november 2009 (výber)

2. – 8. 11.

Český rozhlas 3 – stanica Vltava
DNI SLOVENSKEJ KULTÚRY NA STANICI VLTAVA
 Prezentácia Slovenska a najmä slovenskej literatúry vo vysielaní Českého rozhlasu zahŕňa čítanie na pokračovanie z románu Rudolfa Slobodu „Rubato“, eseje Etely Farkašovej i poéziu Erika Ondrejčíku. Ďalej sa predstavujú spisovatelia strednej generácie Ivan Kadlecík, Stanislav Rakús a Pavol Vilikovský. Spomínaní budú aj filmový kritik, publicista a prekladateľ Pavel Branko. Priestor dostanú aj slovenské symfonické a džezové orchestre.
 Blíži sa informácie o jednotlivých programoch a vysielacích časoch nájdete na internetovej adrese www.rozhlas.cz/vltava. Pripravil Český rozhlas v spolupráci so Slovenským inštitútom.

2. 11. o 10.00

21. základná škola v Plzni, Slovanský alej č. 13
SLOVENSKÁ POÉZIA A PRÓZA
 Komponovaný literárny program pre študentov, v ktorom účinkujú Viera Kučerová a Martin Matejka.

3. 11. o 18.00

ČESI A SLOVÁCI – NEZRETELNOSŤ SPOLOČNEJ CESTY
 Beseda s historikom Milanom Stehlíkom, dekanom Filozofickej fakulty UK v Prahe o jeho knihe „Česi a Slováci 1882 – 1914.“
 Partnerom diskusie bude historik a spisovateľ Jaromír Slušný.
 Uvádza: Peter Lipták
Večer venovaný 91. výročiu vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov. Pripravila Obec Slovákov v ČR a Slovenský inštitút.

5. 11. o 18.00

MINULOSŤ, PRÍTOMNOSŤ A BUDÚCNOSŤ SLOVENSKEJ KINEMATOGRAFIE
 Moderované pásmo s ukázkami z filmov, ktoré sú významnými medziami slovenskej tvorby.
 Moderuje: Štefan Vraštiak, predseda Slovenského filmového zväzu a Kruhu priateľov českej kultúry v Bratislave

9.11. o 18.00

Vernisáž výstavy
NOVEMBER 1989 OBJEKTÍVOM ČLENOV ZVÄZU SLOVENSKEJ FOTOGRAFIE
 Vystavujúci autori: Ján Macák, Lubomír Schmida, Elena Klimešová a Milan Veliký.
 Autori výstavy: Lubomír Schmida a Karol Klváček
 Výstava potrvá do 20.11.2009.

10.11. o 19.30

Španielska sála Pražského hradu, Praha 1
 Piaty ročník koncertného cyklu „Hudba Pražského hradu“
RECITÁL Z PIESNÍ A OPERNÝCH ÁRIÍ
 Účinkujú: Gabriela Beňačková – soprán, Adriana Kučerová – soprán, Marian Lapšanský – klavír

Koncert troch významných slovenských interpretov.
 Predaj vstupeniiek: www.ticketstream.cz, www.ticketportal.cz, www.kulturahrade.cz

12. 11. o 18.00

Otvorenie výstavy a premietanie filmu
ŠTEFAN OSUSKÝ – veľký slovenský diplomat, spoluvytvorca Česko-Slovenska a Spoločnosti národov
 Medzinárodný výstavný projekt pri príležitosti 120. výročia narodenia diplomata.
 Výstava potrvá do 30.11.2009.

16. 11. o 15.00

Národné múzeum ČR (budova bývalého Federálneho zhromaždenia), Vinohradská 1, Praha 1
Odhalenie pamätnej tabule politikovi Alexandrovi Dubčekovi, prvému tajomníkovi ÚV KSČ v roku 1968 a predsedovi Federálneho zhromaždenia ČSSR a ČSFR v rokoch 1989–1992 na uvedenej budove.

16. 11. o 16.30

Národné múzeum ČR (budova bývalého Federálneho zhromaždenia), Vinohradská 1, Praha 1
KONCERT PRE PRAHU
 Spoločný koncert študentov Pražského konzervatória a Bratislavského konzervatória pri príležitosti dvadsiateho výročia udalosti novembra 1989.
 Účinkuje sláčikové kvarteto študentov Pražského konzervatória z triedy Tomáša Strašila: Lukáš Novotný – 1. husle, Martin Balda – 2. husle, Vanda Kněžíčková – viola, Daniel Petrásek – violončelo
 Konzervatórium Bratislava: Michaela Kušteková, soprán, Pavol Kubaň, barytón, z triedy Dagmary Bezačinskej-Podkamenskej.

16. 11. o 16.30

Galéria Jaroslava Fragnera, Bettlémské nám. 5a, Praha 1
DVADSAŤ PO DVADSIATICH CZ – SK
 Československá výstava prezentujúca kreatívny prístup a myslenie mladých architektov. V projekte „20 po 20“ sa predstavujú dvadsať českých a dvadsať slovenských architektov.

19. 11. o 18.00

Ľanovický kostol sv. Michala, V Jirchářích, Praha 1
SLOVENSKE KVARTETO
 Koncert z tvorby W. A. Mozarta, F. Mendelssohna – Bartholdyho, M. Ravela a I. Zelenku.
 Účinkujú:
 Juraj Tomka, 1. husle; Eduard Pingitzer, 2. husle; Július Šoška, viola; Martin Tažký, violončelo.
www.slovenskekvarieto.eu
www.slovakquartet.eu

23. 11. o 18.00

NOVEMBER 1989
 Medzník vo vývoji slovenskej spoločnosti a jeho medzinárodný kontext.
 Slávnostný krst knihy, ktorú vydal Historický ústav SAV v Bratislave.

Autori: Jozef Žatkuliak, Miroslav Londák, Elena Londáková, Natália Veselská, Jan Pešek, Milan Zemko, Alžbeta Sedláčková. Uvádza: Boris Kršňák.
 Pripravili SI, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a združenie Domus.

23. a 24. 11. o 20.00

Café Teatr, Černá Labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
 Divadelné predstavenie
 Alexej Gelman: **ZHASNITE LAMPÍONY**
 Obyčajná lavička v parku ako svedok stretnutia dvoch mladých ľudí.
 Hrajú: Tatiana Vilhelmová (ČR) a Marián Miezga (SR).
 Úprava a réžia: Peter Serge Butko

29. a 30. 11. o 20.00

Café Teatr, Černá Labuť, Na Poříčí 25, Praha 1
 Divadelné predstavenie
Stanislav Štepa: SLOVENSKOČESKÉ TANGO 2009
 Hra na city alebo o citovom živote futbalového rozhodcu.
 Hrajú: Zuzana Krónerová (SR), Miroslav Zavičar (ČR), Miluše Hradská (CR), Eva Reitererová (CR)
 Réžia: Ivan Balada
www.cernalabut.cz

24. 11. o 19.00

Kulturné centrum Novodvorská 151, Praha 4
DIASHOW TURNÉ SLOVENSKO
 Prezentácia prírodných a historických krás Slovenska očami českého cestovateľa a fotografa Martina Loewa.
 Viac informácií na adrese www.promitani.cz/slovensko

25. – 27. 11.

EKOTOPFILM 2009
 Tradičná pražská prehliadka víťazných filmov XXXVI. medzinárodného festivalu filmov o trvalo udržateľnom rozvoji, určená deťom i dospelým. Viac na internetových stránkach Slovenského inštitútu.

28. 11. 20.00 – 24.00

Česká televízia, druhý program
NOC S ANJELOM
 500. jubilejný vysielanie programu so slovenskými hosťami, medzi ktorými bude i Marián Labuda.

30. 11. o 18.00

NOVEMBER 1989 OČAMI SLOVENSKEJ DOKUMENTARISTOV
 Prezentácia novej platne DVD vydané Slovenským filmovým ústavom v Bratislave a premietanie dokumentárnych filmov venovaných udalostiam rokov 1989 a 1990 v ČSFR.
 SONDA – réžia R. Ferko, V. Mináč, A. Horák; VŠETCI SPOLU – réžia E. Štefankovičová; LETOVÁ SPRÁVA OK 89–90 – réžia I. Ruppeltdt
www.sfu.sk
 Programy sa konajú v priestoroch Slovenského inštitútu, Jilská ul. 16, Praha 1, ak nie je uvedené inak.

Zmena programu a termínov vyhradená.

VYSIELANIE PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ČR

ČRo 1 Radiožurnál	utorok	20:05 – 21:00
ČRo Brno	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo České Budějovice	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Hradec Králové	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Olomouc	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Ostrava	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Plzeň	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Plzeň	piatok 19:30 – 20:00	(zostrih utorkového Radiožurnálu)
ČRo Regina Praha	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Region, Vysočina	pondelok, streda	19:45 – 20:00
ČRo Sever	pondelok, streda	18:45 – 19:00 / 19:45 – 20:00

1. mezinárodní vědecká konference

Menšiny, Multikulturalita, Vzdělávání

pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR

19. listopadu 2009

Konferenci pořádají Ústav pro soudobé dějiny, AV ČR v. v. i. a Ústav pro filozofii a sociologii LZA Univerzity v Rize

Místo konání: Dům národnostních menšin, Vocelova 602/3, Praha 2

Moderátor konference: PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Program konference:

8.30 – 9.00 Prezentace účastníků

9.00 – 9.30 Zahájení konference a úvodní projevy

J. E. Argita Daudze, velvyslankyně Lotyšské republiky v ČR a v Chorvatsku
Ing. Igor Zolotarev, CSc., místopředseda Rady vlády pro národnostní menšiny
PhDr. Helena Nosková, CSc., zástupce Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.

9.30 – 11.15 Úvodní referáty

Vladislav Volkov /Obsahový vývoj konceptu «etnické menšiny» v lotyšské sociologii v období 1991 – 2009 /*Content evolution of the concept «ethnic minority» in Latvian sociology in the period 1991 – 2009*

Leokadia Drobizheva /Nové teoretické přístupy a politika ohledně národností v moderním Rusku /*New theoretical approaches and a policy concerning nationalities in modern Russia*

Nina Pavelčíková /Problém vzdělávání Romů – historický pohled /*The issue of educating the roma population – a historical view*

Iveta Němečková /Podpora inkluzivního vzdělávání v programech MŠMT ČR / *The Ministry of Education, Youth and Sports' support programm for inclusive learning*

Ondřej Klípa /Národnostní menšiny a vzdělávání z pohledu Rady vlády pro národnostní menšiny /*Nationality minorities and education from view Council of Government for Nationality Minorities*

Přestávka 11.15 – 11.30

11.30 – 13.00 Jednání v plénu

Inese Runce /Školy etnických menšin v Lotyšsku: historická a současná perspektiva /*Schools of ethnic minorities in Latvia: historical and contemporary perspective*

Ekaterina Arutyunova /Přístup ruské mládeže k emigraci /*Attitude of the Russian youth to immigration*

Petra Hirtlová /Problematika multikulturalizmu v pedagogickom procese /*The problem of multiculturalism in the process of education*

Andrianna Skorobogataya /Výuka interkulturní komunikace /*The training of cross-cultural communications*

Soňa Gabzdilová /Základné východiská, možnosti a problémy vzdelávania v jazyku maďarskom na Slovensku (vývoj po roku 1918 a súčasný stav) /*Basic foundations, options and problems of education in the Hungarian language in Slovakia (development after 1918 and contemporary situation)*

Diskuse

13.00 – 14.00 oběd

14.00 – 16.00 Pokračování jednání v plénu

Julija Judlová /Multikulturní vzdělávání mládeže na pozadí migrující Evropy /*Multicultural education of youth within the migrating Europe*

Jan Knejp /Postavení a vývoj romologie v ČR a její vliv na vytváření multikulturního prostředí /*Position and evolution of romology in the Czech republic and its influence on the creation of a multicultural environment*

Petr Bednařík /Židé v České republice po roce 1989 /*Jews in the Czech Republic after 1989*

Blanka Soukupová /Hlavní potenciální tendence ve výuce o šoa po roce 1989 /*The main potential tendencies in teaching about the Shoah after 1989*

Jozef Beňovský /Štruktúra slovenského literárneho múzejníctva a spolupráca s etnickými menšinami /*Structure of Slovak literature museology and cooperation with ethnic minorities*

Přestávka 16.00 – 16.20

16.20 – 18.00 Jednání v plénu

Romana Hrabáková /Dům národnostních menšin jako multikulturní společenství /*House of National Minorities as a multicultural community*

Martin Kaleja /Sociální a multikulturní aspekty v edukační relaci v kontextu romských žáků /*Social and multicultural aspects in the educational process in the context of romani pupils*

Jozef Gáfrík /Prínos časopisu Listy, vydávaného Klubom slovenskej kultúry, k životu slovenskej menšiny v ČR /*The contribution of the magazine Listy, published by Slovak Culture Club, to the life of the Slovak community in the Czech Republic*

Helena Nosková /Národnostní menšiny v Československu a rok 1989 /*National minorities in Czechoslovakia and the year 1989*

Závěrečná diskuse

Pre press>Press>Lettershop>Distribuce

www.cprint.cz | www.cprint.sk | sales@cprint.cz

tlačiareň pre Česko a Slovensko